Omułek jadalny *Mytilus edulis*

Rys. C. Wójcik

Występowanie

Jest gatunkiem kosmopolitycznym. Pojawia się w Morzu Białym, w północno- wschodnim Atlantyku na wybrzeżach Hiszpanii, Francji, Wysp Brytyjskich, Morzu Północnym, Bałtyckim. Występuje na wybrzeżu norweskim.

Preferuje skaliste i kamieniste dno do 50m głębokości. Może występować na skalistych otwartych wybrzeżach, zacisznych zatokach i w estuariach rzek. Często w postaci dużych skupisk.

Cechy charakterystyczne

Muszle mają czarny lub brązowy kolor i długość do 5,5cm. Żyją do 6 lat. Przytwierdza się do powierzchni nicią bisiorową, która jest złożona głównie z kolagenu i bardzo wytrzymała. Omułki łączą się nią również między sobą i żyją w skupiskach. Są filtratorami. Żywią się sinicami i okrzemkami. Omułek stanowi ważne źródło pokarmu dla ryb, szczególnie płastug: storni, dorszy i zimujących ptaków: kaczek i łysek. Wyżerają go również kraby. Jest rozdzielnopłciowy, rozradza się od maja do września. Do rozrodu gotowe są osobniki w wieku 1- 2 lat. Okres larwalny kończy się po miesiącu. Młodociane omułki opadają wtedy na dno i przytwierdzają się do niego. Młode omułki potrafią znakomicie pełzać za pomocą nogi.

Ciekawostki

Działalność hodowlana związana z małżami koncentruje się głównie w wodach, gdzie jest dużo drobinek materii organicznej i ograniczona hydrodynamika, co sprzyja rozwojowi i szybkiemu wzrostowi małży. Poławiane małże są wykorzystywane głównie do spożycia przez ludzi i zwierzęta jako cenny składnik diety wysokobiałkowej. Wytwarza się z nich także środek przeciwporostowych. Ponadto produkty pochodzące z biomasy małży są wykorzystywane do produkcji nawozów rolniczych, dodatków paszowych dla hodowlanych ptaków domowych i ryb. W Polsce nie prowadzi się hodowli omułka jadalnego, jednak w Morzu Północnym już tak.

Zagrożenia

Brak

Status ochronny

Nie jest objęty ochroną.

Pąkla niespodziewana *Amphibalanus improvisus*

Występowanie

Pochodzi z wybrzeży atlantyckich Ameryki Północnej. Spotykana w Europie, w Morzu Czarnym. Jest kosmopolityczna. Porasta różne obiekty- kamienie, budowle hydrotechniczne i inne organizmy np. omułki jadalne, duże glony znajdujące się w wodzie na głębokości 0,1–50m.

Rys. C. Wójcik

Cechy charakterystyczne

Jest niewielkich rozmiarów, osiadłym skorupiakiem. Średnica ciała nie przekracza 15mm. Ciało pokrywa 6 płytek i 4 płytki wieczka. Do podłoża przytwierdza się za pomocą wydzieliny produkowanej w gruczołach cementowych. Pąkla wystawia na zewnątrz 6 par segmentowanych odnóży tułowiowych, reszta ciała jest chroniona wewnątrz pancerzyka. Jest ono ułożone w pozycji grzbietem do podłoża i silnie przekształcone. Czuje się dobrze w wodzie o najróżniejszym stopniu zasolenia, dzięki czemu może zasiedlać zalewy morskie i ujścia rzek. Żyje 1–2 lata. Jest filtratorem. Rozród odbywa się dwa razy w roku. Dorosłe pąkle stanowią pokarm dla ryb babkowatych. Może stanowić konkurencję o pokarm i pożywienie dla małży np. omułków i młodocianych ryb. Porasta wiele budowli hydrotechnicznych, co stanowi problem.

Ciekawostki

Jest obupłciowa, co jest rzadkie wśród skorupiaków. Przechodzi 7 stadiów larwalnych.

Zagrożenia

Brak

Status ochronny

Nie jest objęty ochroną.

Perkoz dwuczuby *Podiceps cristatus*

Rys. M. Koss

Występowanie

W Europie Środkowej, w tym w Polsce jest gatunkiem szeroko rozpowszechnionym zarówno jako gatunek lęgowy, liczny podczas migracji i lokalnie liczny podczas zimowania. Lęgnie się głównie na dużych akwenach (słodkowodnych lub słonawych) z pasem przybrzeżnych trzcin, rzadziej na rzekach czy stawach. Poza sezonem lęgowym występuje przede wszystkim wzdłuż wybrzeży morskich i śródlądowych jezior.

Cechy charakterystyczne

Długość ciała to 46-51 cm. Jest największym spośród europejskich gatunków perkozów, posiada smukłą szyję i długi prosty, dziób. W szacie godowej posiada rdzawą krezę i czarne czuby, które są stroszone gdy ptak jest zaniepokojony. Pełnią również funkcję podczas złożonych rytuałów godowych. W szacie zimowej dużo bieli na głowie i szyi. Ptaki młodociane podobne do ptaków dorosłych w szacie spoczynkowej z czarnym strychowaniem na policzkach. Perkoz dwuczuby legnie się na ogół pojedynczo, stwierdzane były również kolonie. W jednym lęgu jest 2-6 jaj. Pisklęta są zagniazdownikami. Perkoz dwuczuby żeruje głównie na rybach i częściowo na bezkręgowcach wodnych. Pokarm jest zdobywany głównie podczas nurkowania.

Ciekawostki

W trakcie pierwszych 3 tygodni życia pisklęta będą transportowane na grzbiecie swoich rodziców.

Para ptaków odbywa spektakularny taniec godowy, w którym bierze udział oboje partnerów, obejmuje on ukłony głową, wyciąganie szyi, stroszeniem czubów i kryzy. W końcowej fazie ptaki przyciskają się do siebie piersiami z wyprostowaną szyją, niekiedy trzymając w dziobie roślinność wodną.

Zagrożenia

Główne zagrożenia dla tego gatunku to: przypadkowe zaplątanie w sieciach skrzelowych; zanieczyszczenie substancjami ropopochodnymi; niepokojenie wynikające z transportu morskiego (płoszenie, niepokojenie podczas żerowania i odpoczynku).

Status ochrony IUCN uznaje kormorana za gatunek najmniejszej troski (LC)[1] i również w taki sposób jest oceniana populacja krajowa[2]. W Polsce objęty ochroną gatunkową ścisłą.

[1] https://www.iucnredlist.org/species/22696602/154250080 [dostęp 04.11.2025]

[2] Wilk T., Chodkiewicz T., Sikora A., Chylarecki P., Kuczyński L. 2020. Czerwona lista ptaków Polski. OTOP, Marki

Piaskownica zwyczajna *Ammophila arenaria*

Rys. C. Wójcik

Występowanie

Roślina rozpowszechniona na wydmach oraz piaszczystych brzegach morza Północnego i Bałtyku. Powszechnie spotykana na wybrzeżach Europy w tym Morza Śródziemnego. Spotkasz ją na wydmie przedniej – inicjalnej, czyli zalążku wydmy i wydmie białej, kolejne stadium.

Cechy charakterystyczne

Jest byliną, co oznacza że co roku odradza się z części podziemnych. Żyje kilka lat. Jej źdźbła są zielone. Łodyga ma przeważnie 60–100 cm, chociaż może osiągnąć wysokość do 120cm. Na wydmie inicjalnej rośnie w pojedynczych kłosach, na wydmie białej tworzy duże, zwarte kępy, ponieważ z głównego pędu wyrastają liczne, silne rozłogi. Dzięki nim trawa zajmuje coraz większą powierzchnię i wiąże coraz większe ilości piasku. Razem z kępami wydmuchrzycy piaskowej stabilizują wydmę. Kępy piaskownicy zatrzymują i nagromadzają piasek. Jest wysoce światłolubna i dobrze znosi gwałtowne zmiany temperatur. Kwitnie tylko na otwartych przestrzeniach od czerwca do sierpnia, ponieważ tylko tam ma wystarczającą ilość światła

Ciekawostki

Piaskownica zwyczajna bardzo dobrze znosi niemal całkowite zasypanie piaskiem. A od strony dowietrznej wydmy rośnie najlepiej. Aparaty szparkowe, które znajdują się w liściach i umożliwiają oddychanie oraz transpirację (parowanie wody) umiejscowione są w górnej stronie blaszki liściowej. W czasie suszy lub wyjątkowo upalnej pogody liście zwijają się rurkowato górną stroną do wnętrza chowając aparaty szparkowe i tym samym uniemożliwiając utratę wody. Nad Bałtykiem piaskownica zasiedla wydmy inicjalne; nad brzegami słonych mórz zasiedla wyższe rejony, gdzie pewne ilości wody słodkiej są zdeponowane w głębszych warstwach wydmy. Piaskownica nie toleruje podsiąkania wód słonych.

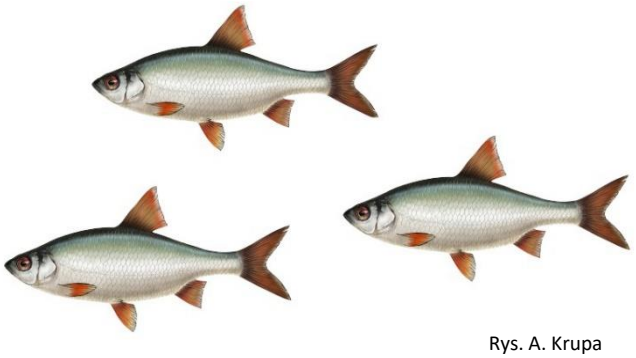
Zagrożenia

Zadeptywanie, śmiecenie

Status ochronny

Brak

Płoć *Rutilus rutilus*

Rys. A. Krupa

Występowanie

Płoć jest rozpowszechniona w Europie, na wschód od Pirenejów i na północ od Alp i dorzecza Dunaju. Nie występuje w Irlandii, północnej Szkocji i Norwegii. W zlewisku Morza Czarnego, Morza Kaspijskiego, Azowskiego i na Syberii tworzy liczne podgatunki. W Bałtyku płoć występuje wzdłuż wybrzeży, w zatokach i zalewach. Poza naturalnym zasięgiem płoć została także introdukowana na terenie Hiszpanii i północno-wschodnich Włoch.

Cechy charakterystyczne

Znana ryba słodkowodna popularnie zwana płotką. Oprócz rzek, jezior, stawów i zbiorników zaporowych, zasiedla także słonawe wody Bałtyku. Płoć dorasta do 30-45 cm długości, jej ubarwienie ciała jest zmienne, grzbiet zielonkawo-srebrzysty, ciemnooliwkowo-zielony albo szaroniebieski z jaśniejszymi srebrzystobiałymi bokami i brzuchem. Płetwy są czerwone. Tęczówki oczu również są wybarwione częściowo lub całkowicie na czerwono. Żyje średnio 12-14 lat, a
w Zatoce Puckiej do 19 lat. Żeruje na skorupiakach, mięczakach, skąposzczetach, odżywia się również pokarmem roślinnym. W Bałtyku płoć odbywa wędrówki rozrodcze, podczas których osobniki bytujące w wodach słonawych płyną na rozród w kierunku wysłodzonych rejonów ujść rzecznych oraz w ich górę. Dojrzałość płciową płoć osiąga w 3-4 roku życia. Tarło płoci trwa od kwietnia do końca czerwca w płytkiej wodzie. Ikra składana jest na roślinności podwodnej. Te same miejsca tarłowe często są wykorzystywane w kolejnych latach.

Jako gatunek prowadzący względnie osiadły tryb życia, ściśle związany z obszarami dna porośniętymi łąkami podwodnymi, płoć jest ważnym bioindykatorem (wskaźnikiem) zmian zachodzących w cennych przyrodniczo siedliskach morskich.

Ciekawostki

W morzu płoć rośnie szybciej i może osiągać większe rozmiary niż w wodach śródlądowych.

Zagrożenia

Brak

Status ochronny

LC – gatunek najmniejszej troski

Rogowiec bałtycki *Macoma balthica*

Rys. C. Wójcik

Występowanie

W wodach przybrzeżnych strefy umiarkowanej i arktycznej północnego Atlantyku i Pacyfiku. Jest powszechnym mieszkańcem wód Europy północno-wschodniej i Morza Północnego. Preferuje muliste dno do głębokości 66m, a piaszczyste do 30m.

Cechy charakterystyczne

Jest gatunkiem małża. Średnica ciała nie przekracza 2cm. Muszla stanowi szkielet zewnętrzny i w przypadku tego gatunku jest delikatna. Najczęściej barwy białej, różowej, żółtej lub szarawej. Czuje się dobrze w wodzie o najróżniejszym stopniu zasolenia. Szczególnie lubi rejony ujścia rzek i równiny pływowe. Żyje około 12 lat, przeciętnie 5–10 lat. Populacje z zimnych mórz osiągają wiek nawet 30 lat. Jest filtratorem. Rozród odbywa się dwa razy w roku, głównie wiosną, w mniejszym stopniu jesienią . Rogowiec bałtycki jest gotowy do rozrodu, gdy długość muszli osiągnie 6mm co w zależności od populacji dzieje się w wieku 10–22 miesięcy.

Cechy cyklu życiowego sprawiają, że gatunek ten z łatwością odbudowuje swoje populacje. Dorosłe osobniki mogą rozmnażać się dwa razy w roku i są bardzo płodne. Larwy mogą rozprzestrzeniać się na duże odległości. Po osiedleniu szybko się rozwijają i osiągają dojrzałość płciową.

Jest głównym pokarmem storni oraz kaczek.

Ciekawostki

Bardzo liczne populacje rogowca bałtyckiego czasami przyczyniają się do erozji osadów.

Może żyć na głębokości aż 180m. Takie osobniki dożywają nawet 30 lat.

Zagrożenia

Źle znosi zanieczyszczenie wody metalami ciężkimi i węglowodorami

Status ochronny

Nie jest objęty ochroną.

Rybitwa czubata *Thalasseus sandvicensis*

Rys. M. Koss

Występowanie

Występuje w Europie, Ameryce Północnej i Południowej. Gatunek wędrowny zimuje w południowej Europie i Afryce. Nad Bałtykiem spotykana, jako gatunek przelotny i lęgowy, bardzo rzadko zimujący. W Polsce skrajnie nielicznie lęgowa na pojedynczych stanowiskach lęgowych. Jej występowanie w trakcie lęgów i przelotu jest ograniczone do wybrzeża Bałtyku i wód morskich.

Cechy charakterystyczne

Długość ciała to 37-43 cm. Duży gatunek rybitwy wielkości śmieszki, choć od niej smuklejszy. Na głowie czarna czapeczka z nastroszonym czubem, długi szpiczasty czarny dziób z jasną końcówką. Dość krótkie czarne nogi. Wierzch ciała jasno popielaty, spód biały. Osobniki młodociane z wyraźnym łuskowaniem na grzbiecie, czapeczka ciemnawa, dziób krótszy. Gniazduje na ziemi, głównie kolonijnie. Gniazdo to dołek w piasku. 1-2 jaja w lęgu. Oboje rodzice opiekują się pisklętami. Są od nich zależne, aż do wylotu na zimowiska. Pokarm stanowią głównie ryby (dobijakowate i śledziowate), chwytane poprzez pikowanie z powietrza w wodach do 15 m głębokości. Najstarszy stwierdzony osobnik w Europie miał 29 lat, w Ameryce Północnej 34 lata.

Ciekawostki

Rybitwy czubate są stosunkowo łagodne w pobliżu swoich gniazd w porównaniu z innymi gatunkami zaciekle broniącymi kolonii przed drapieżnikami i ludźmi jak np. rybitwa rzeczna. Rybitwy czubate często gniazdują wśród rybitw rzecznych i prawdopodobnie czerpią pewne korzyści z ich zachowania.

Zagrożenia

Kolonie lęgowe w Polsce były niszczone przez wezbrania sztormowe i drapieżniki. Głównym antropogenicznym zagrożeniem jest niepokojenie i płoszenie wynikające z masowej turystyki.

Status ochronny

IUCN uznaje rybitwę czubatą za gatunek najmniejszej troski (LC)[1]. Na *Czerwonej liście ptaków Polski* rybitwa czubata sklasyfikowana została jako gatunek krytycznie zagrożony (CR)[2].

[1] https://www.iucnredlist.org/species/22694591/154517364 [dostęp: 10.11.2025]

[2] Wilk T., Chodkiewicz T., Sikora A., Chylarecki P., Kuczyński L. 2020. Czerwona lista ptaków Polski. OTOP, Marki

Rybitwa rzeczna *Sterna hirundo*

Rys. M. Koss

Występowanie

Występuje w większości Euroazji i Ameryki Północnej, również w północno-zachodniej Afryce. Pojawia się w okresie przelotów i lęgów. Nieliczny lęgowy gatunek niżowej części kraju. Najchętniej gniazduje w koloniach, które zakłada na piaszczystych lub żwirowych wyspach położonych w dolinach rzecznych lub zbiornikach wodnych. Gatunek wędrowny zimuje w zachodniej i południowej Afryce.

Cechy charakterystyczne

Długość ciała to 32-35 cm. Wierzch skrzydeł popielaty, spód i ogon biały. Czarna czapeczka. Smukły, krwistoczerwony dziób z czarnym końcem. Osobnik młodociane podobne do osobników dorosłych, jednak ich grzbiet pokrywa brązowy rysunek, a na przedniej krawędzi skrzydła występuje ciemny pasek. Dziób ciemny z pomarańczową nasadą. Lęg (2-3 jaja) składany do dołka w piasku wyścielonego muszelkami lub kamyczkami. W inkubacji biorą udział obie płcie. Najczęściej żeruje w wodach o głębokości 15-20 m. Jej pokarm stanowią głównie drobne ryby (dobijakowate i śledziowate) oraz drobne bezkręgowce wodne. Najstarszy stwierdzony osobnik miał 33 lata.

Ciekawostki

Rybitwa rzeczna pije w locie, zanurzając dziób w wodzie z uniesionymi skrzydłami. Mogą pić wodę słoną lub słodką – podobnie jak wiele ptaków morskich mają gruczoły solne, które wydalają nadmiar soli.

Zagrożenia i status ochrony

Populacji lęgowej zagraża niepokojenie przez ludzi i drapieżniki. Lęgi mogą zostać zniszczone przez powodzie lub okresowe wahania poziomu wód.

Status ochrony

Od roku 1988, IUCN uznaje rybitwę rzeczną za gatunek najmniejszej troski (LC)[1]. Na *Czerwonej liście ptaków Polski* rybitwa rzeczna została sklasyfikowana jako gatunek najmniejszej troski (LC)[2].

[1] https://www.iucnredlist.org/species/22694623/155537726 [dostęp: 10.11.2025]

[2] Wilk T., Chodkiewicz T., Sikora A., Chylarecki P., Kuczyński L. 2020. Czerwona lista ptaków Polski. OTOP, Marki

Sałata morska *Ulva lactuca*

Rys. C. Wójcik

Występowanie

Występuje w północnych szerokościach geograficznych od Alaski do Spitsbergenu po Szetlandy Południowe w wodach słonych i słonawych. Rośnie na podłożu kamienistym, piaszczystym, mulistym. Żyje w strefie przybrzeżnej i trochę poniżej. Jest gatunkiem kosmopolitycznym

Cechy charakterystyczne

Jest to zielony glon o rozłożystej, sztywnej, półprzezroczystej i błoniastej plesze, rośnie do 30cm wysokości i szerokości 15cm. Przyczepia się do podłoża małym uchwytem. W osłoniętych zatokach, oderwane od dna sałaty morskie, rosną dalej dryfując przy powierzchni morza, tworząc duże skupiska. Można ją spotkać również w rejonach ujścia rzek.

Ciekawostki

Sałata morska jest bogata w mikro i makroelementy, spożywa się ją w Japonii.

Zagrożenia

Nie jest zagrożona

Status ochronny

brak

Sercówka bałtycka *Cerastoderma glaucum*

Rys. C. Wójcik

Występowanie

Występuje powszechnie wzdłuż wybrzeża europejskiego i północnej Afryki, w morzu Śródziemnym, Czarnym i Kaspijskim. Żyje na piaszczystym dnie, najchętniej i najliczniej w osłoniętych zatokach o wodach słonawych i słonych.

Cechy charakterystyczne

Jest najpopularniejszym gatunkiem małża w polskich wodach. Długość skorupki to 3cm. Żyje do 4 lat. Rozradza się od maja do lipca. Uważa się, że rozmieszczenie gatunku jest ograniczone przez szkodliwy wpływ fal na nowo osiedlone larwy. Najszybciej rośnie w pierwszym roku życia. Jest bardzo odporna na zanieczyszczenia. Jej ulubiony pokarm stanowią okrzemki.

Ciekawostki

Młode sercówki (0,5–10mm) chętnie wspinają się po roślinach i przyczepiają do nich nicią bisiorową. Starsze żyją bezpośrednio na dnie. Zmianę siedliska można zaobserwować po zabarwieniu muszli, która na początku jest cała brunatna, a następnie pozostaje brunatna tylko w części, która jest zagłębiona w dnie. Sercówki żyjące w słonawych lagunach mają cieńsze skorupki, a te z ujść rzecznych grubsze. W niektórych krajach poławia się je w celach konsumpcyjnych.

Zagrożenia

Młode sercówki bardzo źle znoszą niedobór tlenu. Za to dorosłe sercówki są w stanie przeżyć 84h w wodzie bez tlenu.

Status ochronny

W Polsce jest objęta częściową ochroną.

Sieweczka obrożna *Charadrius hiaticula*

Rys. M. Koss

Występowanie

Sieweczka obrożna lęgnie się wzdłuż wybrzeży Palearktyki. W Polsce lęgnie się przede wszystkim wzdłuż wybrzeża Bałtyku, a także w dolinie Wisły i Bugu. Szczególnie chętnie zasiedla rozległe bałtyckie plaże i przyległe wydmy w ujściach rzek i na mierzejach.

Cechy charakterystyczne

Długość ciała to 17-20 cm. Ptak wielkości szpaka z rodziny sieweczkowatych. Górna część ciała brązowo-beżowa, dolna biała. Dziób dorosłych osobników latem jest pomarańczowy z czarną końcówką. Pomarańczowe nogi. Czarna maska na głowie i biało czarne czoło. Na szyi i piersi czarna obroża. Młode osobniki nie mają czarnej maski na głowie, obroża jest ciemnobrunatna mocno zredukowana lub przerwana na środku, pióra wierzchu ciała są delikatnie jasno obrzeżone, dziób ciemny a nogi brudnopomarańczowe. W trakcie żerowania, podobnie jak inne sieweczkowate, specjalizuje się w lokalizowaniu ofiar za pomocą wzroku, następnie szybko podbiega do ofiary, która zostaje obezwładniona dziobnięciem. Ptaki z tej rodziny posiadają stosunkowo duże oczy i krótkie, silne dzioby. Ich pokarm stanowią drobne bezkręgowce wodne, zwłaszcza wieloszczety i skorupiaki. Gniazdo ma postać płytkiego dołka wygrzebanego w podłożu, wysłanego kamyczkami lub muszelkami. Lęg liczy najczęściej 4 jaja, wysiadują obie płcie przy podobnym nakładzie. Pisklęta są zagniazdownikami.

Ciekawostki

Sieweczki potrafią bardzo skutecznie odwodzić drapieżnika od gniazda udając, że są ranne, chore lub mają złamane skrzydło. Obserwowano również wysiadywanie jaj w innym miejscu niż gniazdo.

Dołek gniazdowy jest elementem godów. Samce wykopują od kilku do kilkunastu dołków w obrębie terytorium lęgowego. Samica wybiera jeden spośród nich, który staje się gniazdem.

Zagrożenia

Głównym zagrożeniem jest utrata siedlisk lęgowych i niski sukces rozrodczy (efekt niepokojenia przez ludzi oraz drapieżnictwa).

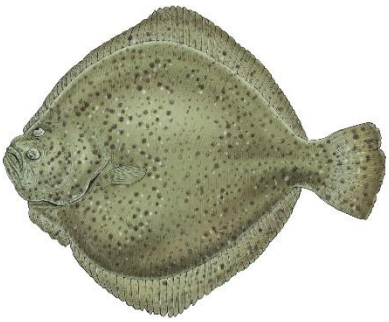
Status ochronny

Populacja europejska jest wciąż oceniana jako niezagrożona (LC)[1], natomiast populacja krajowa jest oceniana jako zagrożona (EN)[2].

[1] https://www.iucnredlist.org/species/22693759/166263388 [dostęp 30.10.2025]

[2] Wilk T., Chodkiewicz T., Sikora A., Chylarecki P., Kuczyński L. 2020. Czerwona lista ptaków Polski. OTOP, Marki

Skarp (turbot) *Scopthalmus maximus*

Rys. A. Krupa

Występowanie

Skarp występuje u wschodnich wybrzeży Atlantyku, w Morzu Północnym, Morzu Śródziemnym i Morzu Czarnym. Spotykany jest również u południowych wybrzeży Islandii i zachodnich wybrzeży Afryki – do Maroka. W Morzu Bałtyckim występuje do południowej granicy Zatoki Botnickiej.

Cechy charakterystyczne

Największa ryba z bałtyckich płastug o kształcie owalnym, niemal okrągłym. Oczy ma przesunięte na lewy bok, leży na dnie na prawym boku. Skóra skarpia jest pozbawiona łusek, pokryta ostrymi guzkami kostnymi obecnymi gównie na boku z oczami. Ubarwienie jest uzależnione od podłoża, szare do brunatnego z ciemnymi plamami. Strona spodnia jest biała. Skarp żyje przy dnie piaszczystym, mulistym lub kamienistym na głębokości do 100 m, w Morzy Bałtyckim do 70 m. Prowadzi drapieżny tryb życia, polując na mniejsze ryby babkowate, śledziowate i dobijakowate. Samice tego gatunku dojrzewają płciowo w 4 roku życia, a samce rok wcześniej. Tarło skarpia trwa od kwietnia do sierpnia w wodach przybrzeżnych, w zachodniej części Morza Bałtyckiego. Gatunek ten dorasta maksymalnie do 100 cm długości. W Morzu Bałtyckim rośnie jedynie do 55 cm. Maksymalna odnotowana długość życia: 50 lat.

Skarp, ze względu na białe smaczne mięso, jest pożądanym gatunkiem połowowym. Zasoby tego gatunku zmniejszyły się jednak w Bałtyku w ostatnich dekadach.

Ciekawostki

Ryby płastugokształtne w niezwykły sposób przystosowały się do życia na morskim dnie. W wyniku przebytej metamorfozy w stadium larwalnym, leżą na nim na jednym boku. Wiąże się to również ze zmianami anatomicznymi, zwłaszcza w budowie ich głowy. Jedno oko „wędruje" na jej drugą stronę, w wyniku czego oczy płastug znajdują się po jednej stronie ciała.

Zagrożenia

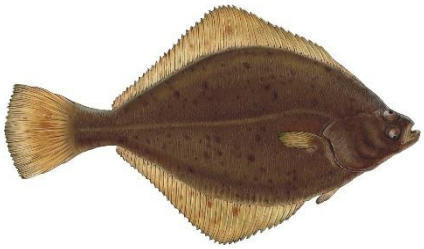
Presja rybacka. Fizyczna degradacja siedlisk i okresowe braki tlenu w strefie przydennej.

Status ochronny

LC – gatunek najmniejszej troski

Populacja bałtycka skarpia została umieszczona przez Komisję Helsińska (HELCOM) na czerwonej liście gatunków i uznana za bliską zagrożenia.

Stornia (flądra) *Platichthys flesus*

Rys. A. Krupa

Występowanie

Naturalny zasięg występowania storni obejmuje atlantyckie wybrzeża Europy od Morza Białego przez Morze Śródziemne po Morze Czarne. Żyje w przybrzeżnych wodach morskich i słonawych, wpływa również do rzek.

Cechy charakterystyczne

Najpopularniejsza z bałtyckich płastug (70% osobników leży na dnie na lewym, a 30% - na prawym boku). Ubarwienie jest zmienne, ponieważ stornia może dostosować kolor ciała do podłoża. Wierzchni bok ryby jest ciemny, żółto-brunatny z rdzawymi plamami, spodni – białawy. Na wierzchnim (z oczami) boku ciała, występują liczne łuski zmienione w szorstkie w dotyku płytki kostne. Przed płetwą odbytową znajduje się ostry kolec. Za głową, ryby te, posiadają charakterystyczny ciągły grzebień kostny. Stornia bytuje na dnie piaszczystym i mulistym, także wśród podwodnej roślinności. Odbywa sezonowe wędrówki, przemieszczając się zimą w głębsze partie morza i wracając na płycizny wiosną po tarle. Żywi się głównie małżami - omułkiem i rogowcem, ale również skorupiakami i drobnymi rybami. Żeruje głównie nocą, dzień spędzając zagrzebana w dnie. Dojrzałość płciową osiąga w 3-4roku życia. Tarło storni w Bałtyku trwa od stycznia do maja, w przydennych warstwach Głębi Gdańskiej, Bornholmskiej, Arkońskiej i Rynny Słupskiej na głębokości 40-80 m. W Bałtyku osiąga przeciętnie 20-30 cm długości i wiek do 15 lat.

Stornia to ważny gatunek gospodarczy. Jest poławiana w sieci denne i włokami.

Ciekawostki

Ubarwieni tej ryby jest zmienne, ponieważ stornia może dostosować kolor ciała do podłoża.

Zagrożenia

Jako gatunek ściśle związany z dnem i fauną bezkręgową strefy przybrzeżnej jest wrażliwy na ich degradację – fizyczne niszczenie podczas prac hydrotechnicznych, spadki zawartości tlenu, zanieczyszczenia kumulujące się w pokarmie.

Status ochronny

LC – gatunek najmniejszej troski

Śmieszka *Chroicocephalus ridibundus*

Rys. C. Wójcik

Występowanie

Występuje w całej Euroazji. Gatunek kolonijny, występujący w rozproszeniu w niżowej części kraju. Zasiedla przede wszystkim różnorodne zbiorniki eutroficzne z wynurzoną i pływającą roślinnością, również wyspy na większych rzekach oraz siedliska antropogeniczne, np. zbiorniki zaporowe i żwirownie. Śmieszka zimuje w całym kraju, choć wyraźnie liczniej na wybrzeżu Bałtyku i w większych aglomeracjach miejskich nad rzekami.

Cechy charakterystyczne

Długość ciała to 35-39 cm. Niewielka mewa z zaostrzonymi skrzydłami, wierzch ciała jasnoszary z białym przednim brzegiem dłoni. Spód skrzydła z ciemną plamą przylegającą do białego klina na zewnętrznej części dłoni. W szacie godowej ciemny brązowo-czekoladowy kaptur, nogi i dziób ciemnoczerwone. Zimą wyrazista ciemna plamka uszna i czerwone nogi i dziób (z ciemną końcówką). Młode osobnik z rudawobrązowym rysunkiem na wierzchu ciała i głowie, skrzydła znaczone brązowo, ciemny pasek ogonowy, żółtocieliste nogi i dziób (z ciemną końcówką). Zimą głowa i tułów stają się jak u dorosłych osobników. Lęg (3 jaja) jest składany pod koniec kwietnia, oboje rodzice wysiadują. Śmieszka jest oportunistą pokarmowym, zjada małże, wieloszczety, owady, ryby i gryzonie. Często okrada inne ptaki ze zdobyczy, m.in. grążyce, rybitwy i alki. Najstarszy stwierdzony osobnik miał ponad 32 lata.

Ciekawostki

Nazwa gatunkowa śmieszki – *ridibundus* – pochodzi z łaciny i oznacza „śmiejący się”, a potoczna nazwa tego gatunku w kilku językach tłumaczy się, jako „śmiejąca się mewa” w nawiązaniu do jej odgłosów.

Zagrożenia

Głównym zagrożeniem dla gatunku jest drapieżnictwo (norki amerykańskiej, lisa i jenota) w wyniku, którego cześć kolonii lęgowych przestała całkowicie istnieć.

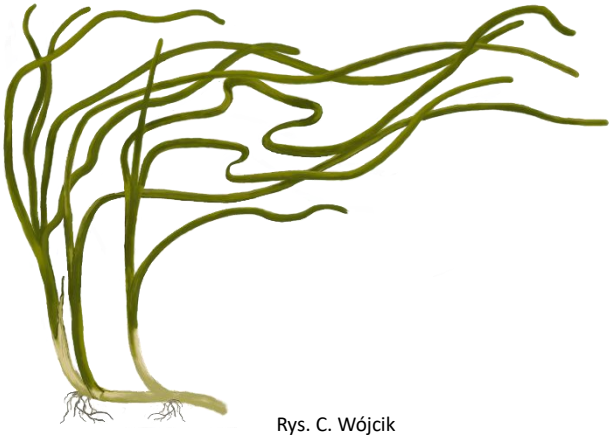
Status ochronny

IUCN uznaje śmieszkę za gatunek najmniejszej troski (LC)[1].W Polsce śmieszka podlega ścisłej ochronie gatunkowej. Na *Czerwonej liście ptaków Polski* została sklasyfikowana jako gatunek najmniejszej troski (LC)[2].

[1] https://www.iucnredlist.org/species/22694420/132548687 [dostęp: 10.11.2025]

[2] Wilk T., Chodkiewicz T., Sikora A., Chylarecki P., Kuczyński L. 2020. Czerwona lista ptaków Polski. OTOP, Marki

Trawa morska *Zostera marina*

Rys. C. Wójcik

Występowanie

Powszechnie występuje w Atlantyku i Pacyfiku. Jest to jedyny gatunek trawy morskiej. Który występuje aż po koło podbiegunowe. Rośnie w wodach osłoniętych: płytkich zatokach, ujściach rzek i słonych lagunach. Porasta piaszczyste i muliste dno do głębokości 5–10m.

Cechy charakterystyczne

Jest rośliną naczyniową, kwitnącą podobną do trawy, a nie glonem. Wysoka na 30–50cm, wyjątkowo do 2m. Liście, ciemnozielone o zaokrąglonych końcach, wyrastają z pełzającego kłącza, które wiąże osad. Roślina wieloletnia, wykazuje sezonowe zmiany w rozwoju liści – długie liście występujące latem są zastępowane przez krótsze, wolno rosnące liście zimą. Trawa morska rozmnaża się płciowo i wegetatywnie, czyli poprzez wzrost kłącza. Rozmnażanie wegetatywne jest prawdopodobnie powszechniejsze. Badania genetyczne łanów trawy morskiej w Morzu Bałtyckim ujawniły, że niektóre z nich są klonami tej samej rośliny i mają nawet 50 lat. Wszystkie części rośliny mogą unosić się na wodzie, jeśli odłączą się od podłoża. Fragmenty kłącza lub pędów mogą się ponownie zakorzenić, jeśli osiądą na odpowiednim podłożu. Pełni bardzo ważną rolę w środowisku, dając schronienie wielu organizmom: małym skorupiakom, ślimakom, sercówkom i młodym omułkom. W łanach trawy morskiej ryby przystępują do tarła. Jest bezpieczną miejscem życia igliczni i wężynki. Stanowi ważny składnik diety gęsi, świstunki, łabędzia niemego i krzykliwego.

Ciekawostki

Liście i kłącza mają puste przestrzenie, które ułatwiają im unoszenie w wodzie. W Bałtyku trawa morska nie rozmnaża się drogą płciową. Populacja gęsi bernikli obrożnej zmniejszyła się w Europie w wyniku spadku populacji trawy morskiej. W przeszłości trawa morska miała wiele zastosowań na przykład jako izolacja akustyczna, izolacja termiczna, pokrycia dachowe, opakowania, materiał do wyplatania koszy.

Zagrożenia

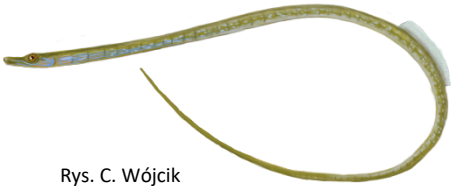
Dewastacja dna morskiego, trałowanie, proces eutrofizacji zabierający światło.

Status ochronny

Według IUCN jest to gatunek najmniejszej troski – LC.

W Polsce jest objęty ochroną ścisłą.

Wężynka *Nerophis ophidion*

Rys. C. Wójcik

Występowanie

Obszar występowania tego gatunku obejmuje wschodni Atlantyk od Norwegii do Maroka (z wyłączeniem wybrzeża Morza Północnego od Danii do Holandii) oraz baseny Morza Bałtyckiego, Morza Śródziemnego, Morza Czarnego i Morza Azowskiego.

Cechy charakterystyczne

Ryba o wydłużonym, smukłym ciele. Wężynka nie ma płetw brzusznych, odbytowej i ogonowej, a płetwy piersiowe występują tylko u osobników młodocianych. Jej ubarwienie jest zwykle zielono-żółte z jaśniejszymi plamkami. Na głowie i częściowo tułowiu samic występują jaskrawoniebieskie pasy. W Bałtyku gatunek ten zasiedla płytkie (do 15 m) obszary porośnięte glonami i trawą morską, do której upodabnia się, owijając wokół łodyg, swój cienki chwytny ogonek. Odżywia się parzydełkowcami, ślimakami, drobnymi skorupiakami i rybami. Żerująca wężynka ostrożnie podpływa do ofiary czeka aż ona się zbliży w okolice głowy, po czym gwałtownie zasysa wodę, wciągając pokarm do wąskiego pyska. Samce wężynki osiągają długość do 25 cm, a samice do 30 cm. Samice prezentując na ciele jaskrawe, kolorowe wzory starają się o samca. Tarło trwa od maja do sierpnia. Samica produkuje 50-80 jaj i umieszcza je na brzuchu samca. Żyją około 3 lat.

Ciekawostki

Samce wężynki w przeciwieństwie do samców igliczni nie mają wykształconej torby lęgowej, więc ikra przylepiana jest bezpośrednio do brzucha samca. Każdy samiec nosi ikrę tylko jednej samicy, zaś samice mogą kopulować z kilkoma samcami.

Zagrożenia

Agresywne formy turystyki – wydeptywanie roślinności, niszczenie dna w wyniku ruchu szybkich łodzi motorowych na płyciznach.

Status ochronny

LC – gatunek najmniejszej troski

W Polsce iglicznia podlega częściowej ochronie, która obejmuje m.in. zakaz umyślnego zabijania, a także niszczenie siedlisk lub ostoi, będących obszarem ich rozrodu, wychowu młodych, odpoczynku, migracji lub żerowania.

Widlik zaostrzony *Furcellaria lumbricalis*

Rys. C. Wójcik

Występowanie

W Europie od północnej Norwegii do Zatoki Biskajskiej, punktowo w Morzu Śródziemnym. Wymaga twardego, stałego podłoża, może też unosić się na powierzchni morza – tzw. plechy wolno pływające nawet dużych rozmiarów. Ta forma widlika ma kulistą plechę z promieniście ułożonymi nibyliśćmi i jest mniejsza od osiadłej. Widlik rośnie w zacisznych lagunach i pół osłoniętej strefie brzegowej.

Cechy charakterystyczne

Widlik jest krasnorostem tzn. czerwonym glonem. Glony inaczej organizmy plechowe nie wytwarzające tkanek ani organów. To znaczy, że nie mają korzeni, łodyg, liści i kwiatów, ale ich plecha może je przypominać. Plecha widlika jest błyszcząca i cylindryczna, rozdzielająca się dychotomicznie od 6 do 11 razy. Nibyliście wyrastają z trzonu o średnicy 2,5mm. Dorasta do 30cm wysokości. Wzrost jest wolny w porównaniu z krasnorostami innych gatunków. Rośnie na głębokości 12m, ale w zimnych, bardzo przejrzystych wodach nawet na 30m. Może rosnąć razem z trawą morską i morszczynem. Tworzy środowisko do życia dla bezkręgowców i miejsce rozrodu ryb. Dojrzałość płciową osiągają w wieku 4 – 6 lat, kiedy osiągną pełny rozmiar ciała. Rozradza się zimą. Organy rozrodcze występują w postaci strąków na końcach gałęzi. Widlik jest dwupienny.

Obecne częste obserwacje widlika są pierwszymi od 45 lat. Rejon klifu w Orłowie to jedno ze stałych miejsc występowania tego gatunku. Obecnie w Zatoce Puckiej jest coraz więcej stanowisk tego glona. Świadczy to o poprawie czystości wód Bałtyku.

Ciekawostki

Widlik zaostrzony stanowi źródło karagenu. Substancji dodawanej do żywności i kosmetyków.

Zagrożenia

Jest wrażliwy na zanieczyszczenia wody. Przyczyną spadku liczebności widlika w latach 70. i 80. XX wieku była eutrofizacja wody skutkująca obniżeniem jej przejrzystości oraz niszczenie siedlisk poprzez trałowanie.

Status ochronny

W Polsce jest objęty ochroną ścisłą.

Wydmuchrzyca piaskowa *Leymus arenarius*

Rys. C. Wójcik

Występowanie

W rejonie Europy Środkowej i północnej, nad Morzem Bałtyckim i Północnym

Spotkasz ją na wydmie przedniej (inicjalnej), czyli zalążku wydmy, wydmie białej (kolejne stadium) oraz wydmach śródlądowych.

Cechy charakterystyczne

Jest byliną, co oznacza że co roku odradza się z części podziemnych. Posiada grubą, sztywną i prostą łodygę, pozbawioną włosków. Jej liście są szerokie–do 1cm i sztywne, bladoniebiesko–zielone i zakończone spiczasto. Po górnej stronie są wyraźnie chropowate. W czasie suszy, podobnie jak liście piaskownicy zwyczajnej, zwijają się w rurkę, chroniąc roślinę przed utratą wody. Może osiągnąć wysokość 70–100cm., maksymalnie do 130cm. Na wydmie inicjalnej rośnie w pojedynczych kłosach, na wydmie białej tworzy duże, zwarte kępy. Dobrze znosi zasypywanie piaskiem jak i odsłanianie korzeni. System korzeniowy w tym również rozłogi, umacnia piasek i dzięki temu powstaje wydma. Kwitnie od maja do sierpnia. Jest wiatropylna. Współwystępuje z trawą- piaskownicą zwyczajną. Dobrze rośnie zarówno na piaskach, jak i w wilgotnej glebie w miejscach zacienionych.

Ciekawostki

Wydmuchrzyca piaskowa zawiera dużo celulozy, hemicelulozy i lignin, co czyni ją odporną na uszkodzenia mechaniczne takie jak wiatr, rzadko się łamie. Znosi silne zasolenie gleby. Rośnie nawet tam, gdzie podsiąka słona morska woda. Jako pierwsza zasiedla wydmę, akumuluje piasek i kiedy wydma jest wyższa może na niej wyrosnąć piaskownica zwyczajna.

Zagrożenia

Zadeptywanie i śmiecenie.

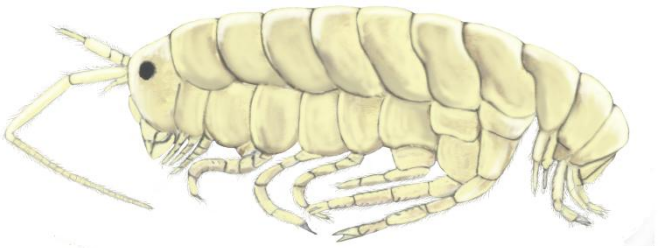
Status ochronny

Nie jest objęta ochroną.

Zmieraczek plażowy *Talitrus saltator*

Występowanie

W północno – wschodnim Atlantyku i Morzu Północnym, wzdłuż europejskich wybrzeży od południowej Norwegii aż do zachodniej części Morza Śródziemnego. Na dzikich plażach z wydmami.

Rys. C. Wójcik

Cechy charakterystyczne

Ciało jest gładkie, spłaszczone bocznie z podziałem na głowę, tułów i odwłok oraz segmentowane. Czułki są wyraźne i jeden z nich jest znacznie większy od drugiego. Oczy są okrągłe i czarne, a ciało ma szarobrązowy kolor. W trakcie dnia ukrywa się w piasku lub pod przedmiotami leżącymi na plaży. Występuje gromadnie, tam gdzie piasek jest jeszcze wilgotny tj. w odległości kilku do kilkunastu metrów od linii brzegowej. Po zmierzchu wychodzi z ukrycia i chętnie żeruje w kidzinie, tzn. w wale piasku z resztkami roślin, glonów, trawy morskiej i innymi organicznymi elementami. Sprawnie porusza się na lądzie, dobrze pływa. Dzięki śluzowi produkowanemu w specjalnych gruczołach, wykopane przez niego norki nie zapadają się. Osiąga wielkość 1,6cm — samice, 2cm samce. Rozród odbywa się od maja do września z największym nasileniem w lipcu. Jest kontrolowany przez długość dnia; zmieraczki rozmnażają się, gdy długość dnia przekracza 14 godzin, niezależnie od temperatury powietrza i wody. W ciągu roku występują dwa pokolenia. Żyje około 2 lat, przy czym długość życia samic to 18 miesięcy a samców 21 miesięcy. Młode osobniki osiągają dojrzałość płciową w wieku 3 do 4 miesięcy od wyklucia.

Ciekawostki

Zmieraczek plażowy nazywany jest pchłą morską. Ma bardzo silne rozwinięte trzy ostatnie pary odnóży odwłokowych, dzięki którym zakopuje się w piasku, a także skacze. Wykonuje długie, nawet 50 centymetrowe skoki. Zmieraczek plażowy bardzo precyzyjnie określa długość dnia i nocy oraz natężenie światła, co umożliwia mu na dostosowanie rytmu dobowego oraz sezonowe przemieszczanie się do wyższych rejonów wydmy. Okres zimowy spędza zakopany w piasku na głębokości 50cm u podnóża wydmy poza zasięgiem fal.

Zagrożenia

Sprzątanie plaż z kidziną i martwą materią organiczną.

Status ochronny

W Polsce jest objęty częściową ochroną.

Alka *Alca torda*

Rys. M. Koss

Występowanie

Gatunek północny. Alki lęgną się na skalistych klifach i wybrzeżach lub na wyspach strefy borealnej i subarktycznej, po obu stronach Atlantyku. Największa kolonia na Bałtyku znajduje się na wyspie Stora Karlsö, Gotlandia (Szwecja). Alka w okresie migracji i zimowania jest obserwowana u naszych wybrzeży w znacznej odległości od brzegu, a pojedyncze osobniki są regularnie obserwowane w portach w trakcie lub po silnych wezbraniach sztormowych.

Cechy charakterystyczne

Długość ciała to 37-39 cm. Duży ptak z rodziny alkowatych o czarnej głowie i górnej części ciała oraz białym spodzie. W szacie godowej ma ciemną głowę i białą pionową linię w pobliżu końcówki dzioba oraz cienką białą linię biegnącą poziomo między okiem i dziobem. W szacie spoczynkowej (zimowej) boki głowy są białe, brakuje białej linii miedzy okiem i dziobem. Alkę można pomylić z nurzykiem, jest jednak bardziej czarna na grzbietowej części ciała. W locie są widoczne białe „pachy" (podbarkówki) pod skrzydłami, dużo bieli po bokach ciała i nogi nie wystają poza ogon. Poza sezonem lęgowym alka jest silnie związana z obszarami otwartych wód, podobnie jak inne alkowate podczas nurkowania wykorzystuje głównie skrzydła, dzięki czemu jest w stanie szybko i głęboko nurkować. Większość żerowania odbywa się na głębokości 6-24 m, ale gatunek ten potrafi zanurkować nawet na głębokość 43 m. Ryby śledziowate, głównie szproty, są najważniejszym pożywieniem tego gatunku w rejonie Bałtyku Właściwego. Strategia życiowa tego gatunku jest charakterystyczna dla wielu gatunków morskich: monogamia społeczna, silna więź między partnerami i przywiązanie do miejsca gniazdowania, wysoka przeżywalność osobników dorosłych, dojrzałość płciowa w 4-5 rok życia oraz jedno jajo w lęgu. Lęg jest wysiadywany przez oboje rodziców przez okres 35 dni. Samiec towarzyszy pisklęciu w drodze do morza po około 18-20 dniach spędzonych w gnieździe. Najstarszy znany osobnik miał co najmniej 41 lat.

Ciekawostki

W momencie opuszczenia gniazda, skoku do morskiej wody, pisklę waży tylko 25-30% masy dorosłego osobnika i nie posiada wyrośniętych lotek i sterówek.

Zagrożenia

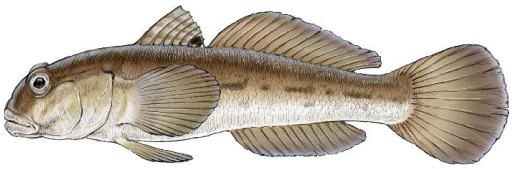
Główne zagrożenia dla tego gatunku w rejonie morza Bałtyckiego to: przypadkowe schwytanie w sieciach skrzelowych; redukcja bazy pokarmowej (szprot, śledzie i ryby dobijakowate) na skutek przełowienia; płoszenie przez jednostki pływające.

Status ochronny

Od roku 2021 w Czerwonej księdze gatunków zagrożonych IUCN alka klasyfikowana jest jako gatunek najmniejszej troski (LC)[1].

[1] https://www.iucnredlist.org/species/22694852/228697220 [dostęp: 10.11.2025]

Babka śniadogłowa (bycza) *Neogobius melanostomus*

Rys. A. Krupa

Występowanie

Gatunek ten występuje w Morzu Azowskim, Morzu Czarnym i Morzu Kaspijskim. Pod koniec lat 80. XX w. gatunek ten pojawił się w Bałtyku (pierwszy dorosły osobnik został złowiony w 1990 roku, w Zatoce Puckiej). W tym samym roku osobnika tego gatunku złowiono w rzece St. Claire w rejonie Wielkich Jezior Amerykańskich. Prawdopodobnie ryby lub ich jaja przedostały się do nowych siedlisk w wodach balastowych statków. Obecnie babka bycza występuje w całym Bałtyku i Cieśninach Duńskich, spotykana jest także w wodach przybrzeżnych Morza Północnego.

Cechy charakterystyczne

Ryba o krępej budowie ciała, z dużą głową i wysoko osadzonymi oczami. Posiada brązowożółte ubarwienie ciała. W okresie godowym samce przybierają czarną barwę. W Morzu Bałtyckim babka śniadogłowa zasiedla wody przybrzeżne, wpływa także do rzek. Występuje na dnie zarośniętym, piaszczystym lub kamienistym na głębokości do 20 m. Zimą odpływa do głębszych partii morza. W Bałtyku osiąga długość 25 cm. Odżywia się fauną bezkręgową, głównie mięczakami. Samce tej ryby dojrzewają w 3-4 roku życia, samice rok wcześniej. Tarło babki byczej trwa od kwietnia do września. Samiec wybiera miejsce na gniazdo pod kamieniami, muszlami lub częściami roślin. Wykorzystuje także inne dostępne przedmioty jak opony, plastikowe opakowania, elementy budowli i umocnień technicznych. Babka bycza żyje ok 4 lat. Maksymalna odnotowana długość życia: 6 lat. Ryba ta jest gatunkiem inwazyjnym. Może stanowić zagrożenie dla rodzimych ryb m.in. wypierać z siedlisk węgorzycę, ryby babkowate i młode płastugi, konkurując z nimi o miejsce do życia i pokarm. Inwazji babki śniadogłowej w Morzu Bałtyckim sprzyjają: zasobna baza pokarmowa i strategia rozrodu, tolerancja na zmienne zasolenie i okresowe niedobory tlenu, a także zmiany w ekosystemie wywołane przez człowieka: zabudowa techniczna, eutrofizacja, degradacja siedlisk i połowy rybackie ryb drapieżnych, które mogłyby regulować liczebność tego gatunku.

Ciekawostki

Podczas tarła samiec, wydając kierunkowe dźwięki o niskiej częstotliwości, wabi do gniazda kilka dojrzałych samic, które kolejno składają ikrę na sklepieniu gniazda. Następnie samice odpływają lub są przepędzane przez samca, który sprawuje opiekę nad ikrą aż do wylęgu. Intruzów samiec odstrasza odgłosami, a także m.in. „plując" w ich kierunku piaskiem.

Zagrożenia

Brak

Status ochronny

LC – gatunek najmniejszej troski

Babka czarna *Gobius niger*

Rys. T. Cofta

Występowanie

Gatunek występuje w wodach: zachodnich wybrzeży Europy, Morza Bałtyckiego i Morza Śródziemnego.

Cechy charakterystyczne

Ryba o krępym ciele, lekko spłaszczonym grzbietobrzusznie. Ubarwienie jest nieregularne z ciemnymi i jasnymi plamami. Na bokach ciała występuje pięć ciemnych plam, brzuch jest jasny. Na płetwach grzbietowych i ogonowej znajdują się naprzemienne jasne i ciemne pasy. W okresie godowym ciało samców ciemnieje. Może być czarne, przez co upodabnia się do inwazyjnego gatunku obcego – babki śniadogłowej. Babka czarna bytuje na dnie częściowo zarośniętych zatok, basenów portowych, wpływa także do ujść rzecznych. Jest to największy rodzimy gatunek babki, dorastający do 14 cm długości. Odżywia się drobną fauną bezkręgową: wieloszczetami, mięczakami i skorupiakami. Dojrzałość płciową osiąga w drugim roku życia. Tarło odbywa się od maja do sierpnia. Babka czarna osiąga w Bałtyku maksymalny wiek 7 lat.

Ciekawostki

W okresie tarła samiec wyznacza terytorium, na którym przygotowuje gniazdo, starannie oczyszczając kawałek dna. Podczas godów, ryby te łączą się w pary. Ikra w kształcie wydłużonej gruszki przyczepia się do dna nitkowatymi wyrostkami. Samiec opiekuje się nią do momentu wyklucia z ikry.

Zagrożenia

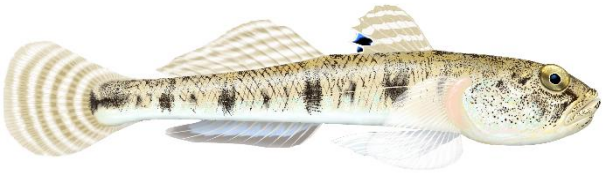
Gatunek ten jest wypierany ze swoich siedlisk przez babkę śniodogłową (byczą), która konkuruje z nim zarówno o miejsce do życia jak i o pokarm.

Status ochronny

LC – gatunek najmniejszej troski

Wszystkie gatunki rodzimych babek podlegają ochronie częściowej obejmującej m.in. zakaz umyślnego zabijania, a także niszczenie siedlisk, zabierania ze środowiska naturalnego oraz posiadania żywych lub martwych okazów.

Babka mała *Pomatoschistus minutus*

Rys. T. Cofta

Występowanie

Ryba ta zasiedla wody wschodniego Atlantyku od Tromso w północnej Norwegii do Hiszpanii, miejscami także północną część Morza Śródziemnego. Występuje w całym Morzu Bałtyckim.

Cechy charakterystyczne

Ciało babki małej jest wydłużone. Oczy są osadzone wysoko i blisko siebie. Po obu stronach głowy od krawędzi oczu do pyska przebiega ciemna smuga. Bytuje w wodach płytkich na dnie piaszczystym i mulistym, rzadziej porośniętym. Latem przebywa w płytkich wodach do kilku metrów głębokości. Zimę spędza na głębokości powyżej 50 m. Dorasta do 7 cm długości. Żyje średnio 2-3 lata. Rozród odbywa w drugim roku życia. Babka mała odbywa wielokrotne tarło od marca do września. Samica składa ikrę do wnętrza gniazda przygotowanego przez samca w pustej muszli małża. Samiec opiekuje się ikrą aż do wylęgu larw.

Ciekawostki

Ryby babkowate to jedna z największych rodzin w światowej ichtiofaunie. Obejmuje ona 1984 gatunki, co stanowi 1/20 wszystkich znanych obecnie ryb.

Zagrożenia

Gatunek ten jest wypierany ze swoich siedlisk przez babkę śniodogłową (byczą), która konkuruje z nim zarówno o miejsce do życia jak i o pokarm.

Status ochronny

LC – gatunek najmniejszej troski

Wszystkie gatunki rodzimych babek podlegają ochronie częściowej obejmującej m.in. zakaz umyślnego zabijania, a także niszczenie siedlisk, zabierania ze środowiska naturalnego oraz posiadania żywych lub martwych okazów.

Biegus zmienny *Calidris alpina*

Rys. C. Wójcik

Występowanie

Gniazduje w strefie okołobiegunowej Ameryki Północnej i Euroazji. W okresie lęgowym zasiedla przede wszystkim obszar tundry i bezdrzewne tereny podmokłe. Jest najliczniej przelatującym przez polskie wybrzeże Bałtyku gatunkiem biegusa. Dawniej lęgowy w kraju, obecnie wymarły.

Cechy charakterystyczne

Długość ciała to17-21 cm. Gatunek z rodziny bekasowatych. Ptak wielkością zbliżony do szpaka, z dość krępą sylwetką, krótką szyją i stosunkowo długimi nogami. Dziób długi, lekko zakrzywiony w dół. Osobniki dorosłe w okresie lata mają rdzawe upierzenie na grzbiecie, czarno kreskowaną pierś i czarną plamę na brzuchu. W szacie zimowej biegus zmienny ma szare upierzenie na grzbiecie i białe podbrzusze. Młode osobniki są bardziej brązowe, z łuskowatym czarno-rdzawym wzorem na grzbiecie, białym brzuchem i czarnymi plamkami. Pokarm stanowią drobne bezkręgowce wodne, które są lokalizowane głównie przy pomocy wyposażonej w receptory dotykowe końcówce dzioba. Lęg składa się z 3-4 jaj. Biegus zmienny jest gatunkiem monogamicznym, zarówno samiec i samica wysiadują jaja i zajmują się młodymi. Pisklęta są zagniazdownikami. Średnia długość życia tego gatunku to 5 lat, najstarszy stwierdzony osobnik miał 19 lat (dane z obrączkowania).

Ciekawostki

Nazwa „biegus zmienny” odnosi się do jego bardzo zmiennego ubarwienia upierzenia.

Zagrożenia

Główne zagrożenie dla ptaków lęgowych to niszczenie siedlisk, osuszanie terenów podmokłych i zarastanie nadmorskich solnik przez trzcinę, a dla ptaków migrujących nadmierny rozwój turystki, w szczególności sportów wodnych, i wynikające z niego płoszenie ptaków podczas odpoczynku i żerowania.

Status ochronny

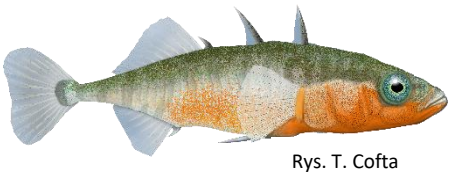
W latach 2000-2019 biegus zmienny był uznawany przez IUCN za gatunek najmniejszej troski (LC), w roku 2024 jego status został zmieniony na gatunek bliski zagrożenia (NT)[1]. Jego krajowa populacja lęgowa została uznana za wymarłą[2].

---

[1] https://www.iucnredlist.org/species/22693427/255846610 [dostęp: 31.10.2025]

[2] Wilk T., Chodkiewicz T., Sikora A., Chylarecki P., Kuczyński L. 2020. Czerwona lista ptaków Polski. OTOP, Marki

Ciernik (kolka) *Gasterosteus aculeatus*

Rys. T. Cofta

Występowanie

Ciernik występuje wyłącznie na półkuli północnej, gdzie zamieszkuje zarówno wody słodkie jak i słonawe. Zamieszkuje rejony od Nowej Ziemi, Morza Białego i Islandii, aż do Morza Śródziemnego. Występuje również w Morzu Czarnym, u wschodnich i zachodnich wybrzeży Ameryki Płn., południowej Grenlandii oraz w rejonach od cieśniny Beringa poprzez Wyspy Kurylskie do Korei i Japonii. W Bałtyku bytuje licznie w strefie brzegowej, w zatokach i ujściach rzek.

Cechy charakterystyczne

Drobna ryba, której długość rzadko przekracza 9 cm. Posiada na grzbiecie od 2 do 5 ruchomych kolców. Nie posiada łusek, natomiast po bokach ciała występuje szereg płytek kostnych. Jest gatunkiem wszystkożernym, odżywia się bezkręgowcami, drobnymi mięczakami, ikrą i larwami innych ryb, a także własnego gatunku (kanibalizm). Tarło ciernika trwa od wiosny do końca lata. Samce tej ryby, gdy zbliża się okres tarła, przybierają charakterystyczną szatę godową – brzuch staje się jaskrawoczerwony, a oczy intensywnie niebieskie. W pierwszej kolejności samiec wyznacza swoje terytorium, którego pilnie strzeże, następnie poświęca dużo energii oraz czasu na staranne zbudowanie gniazda. Pyszczkiem wykonuje w dnie proporcjonalną do swojej wielkości jamkę, w której buduje o połowę mniejsze gniazdo, głównie z materiałów roślinnych. Fragmenty roślin spaja wydzieliną produkowaną przez wyspecjalizowane komórki swoich nerek. Budowa gniazda może trwać od kilku godzin do nawet kilku dni. Gdy w okolicy pojawi się dojrzała samica, samiec odbywa charakterystyczny „zygzakowaty" taniec godowy. Następnie prowadzi wybrankę do swojego gniazda, gdzie delikatnymi, rytmicznymi ruchami uderza pyszczkiem w tylną część ciała samicy, skłaniając ją tym samym do złożenia ikry. Po opuszczeniu gniazda przez samicę, samiec pospiesznie wpływa do środka i zapładnia ikrę. Po czym porządkuje gniazdo, wkłada do niego ikrę, która wypadła podczas zbyt gwałtownych ruchów i czeka na kolejną samicę. Przez ok. dwa tygodnie od zapłodnienia ikry, samiec będzie bronił gniazda przed drapieżnikami oraz napędzał do niego natlenioną wodę. Po wykluciu pilnuje młodych, aby zbyt wcześnie nie opuściły bezpiecznego schronienia, a te, które zbytnio się od niego oddalą, zagania z powrotem pyszczkiem. W momencie, gdy młodzież wydostaje się spod opieki ojca i rozpoczyna samodzielne życie, ten porzuca stare domostwo i buduje nowe. W sezonie może to nastąpić czterokrotnie. Ciernik, już w drugim roku życia dojrzewa płciowo. Żyje do ok. 3 lat.

Ciekawostki

W ubiegłych wiekach ciernik był spożywany w okresie głodu. Wytapiano niego także tłuszcz. Obecnie nie ma znaczenia gospodarczego.

Zagrożenia

Brak

Status ochronny

LC – gatunek najmniejszej troski

Tobiasz *Ammodytes tobianus*

Rys. T. Cofta

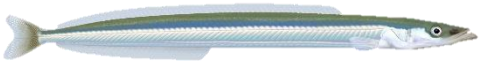
Występowanie

Szelfy północno-zachodniej Europy, Islandii i wschodniej Grenlandii. Pospolity mieszkaniec Bałtyku.

Cechy charakterystyczne

Tobiasz to wysmukła ryba, dł. do 20 cm. Żyje w wodach przybrzeżnych, zwykle w pobliżu dna, ławicowo. Latem pojawia się częściej przy powierzchni morza. Przed drapieżnikami kryje się w piasku. W okresie zimowym opuszcza wody przybrzeżne i schodzi w cieplejsze, głębsze wody. Dorosłe osobniki żywią się głownie skorupiakami planktonu i bentosu, zjada również larwy i narybek innych ryb. Chętnie zagrzebuje się także w piasku. Żyje ok. 4 lat. Maksymalna odnotowana długość życia 7 lat.

Dobijak *Hyperoplus lanceolatus*

Rys. T. Cofta

Występowanie

Szelfy zachodniej Europy, od północnej Norwegii do Portugalii, sporadycznie występuje również w zachodnie części Morza Śródziemnego.

Cechy charakterystyczne

Dobijak jest podobny do tobiasza, lecz od niego większy, może osiągać do 30 cm długości. W przeciwieństwie do tobiasza ma czarniawą plamkę na boku pyszczka, w okolicy otworów nosowych. Żywi się drobnymi skorupiakami planktonowymi, ikrą, larwami oraz narybkiem innych ryb oraz własnego gatunku. Dobijaki żyją w Morzu Bałtyckim do 5 lat.

Tarło ryb dobijakowatych odbywa się od maja do listopada. Ikra składana jest w wodach przybrzeżnych, na głębokości od 3 do 20 m, gdzie leży rozrzucona, przylepiona do ziaren piasku lub żwiru.

Ciekawostki

Tobiasz i dobijak stanowią ważny element pożywienia ryb drapieżnych (dorsza, belony, węgorza, łososia, storni), ptaków i ssaków morskich.

Zagrożenia

Niedostatecznie rozpoznane

Status ochronny

DD (tobiasz) – gatunek o nieokreślonym stopniu zagrożenia

LC (dobijak) – gatunek najmniejszej troski

Rys. M. Koss

Edredon *Somateria mollissima*

Występowanie

Gniazduje głównie w strefie arktycznej i borealnej. Okołobiegunowy zasięg występowania od północno-zachodniej Europy po Amerykę Północną. W Polsce jest spotykany w okresie przelotu i zimowania. Gatunek efemerycznie lęgowy w Polsce (pięć stwierdzeń).

Cechy charakterystyczne

Długość ciała to 60-70 cm. Masywna kaczka morska z krótką szyją, dużą głową i klinowatym dziobem. Skrzydła szerokie i stosunkowo krótkie. Samce w szacie godowej są przeważająco białe na grzbiecie i czarne na brzuchu, z czarną czapeczką, jasnozieloną plamą z tyłu szyi i dziobem w kolorze od zielonego do żółto-pomarańczowego. Młode i niedojrzałe są czekoladowo-brązowe z różnym nasyceniem bieli na piersi i grzbiecie. Samice są ciepło-brązowe z gęstym czarnym prążkowaniem i ciemnoszarym dziobem. Na skrzydle mają ciemne lusterko z białym obramowaniem. Dojrzałość płciową osiąga w 3 roku życia, łączy się w sezonowo monogamiczne pary. Lęg (4-6 jaj) jest składany od kwietnia (na południu) do połowy maja (na północy). Inkubacja trwa 25-28 dni, wysiaduje samica. Młode są zagniazdownikami, które są wodzone przez samicę. Pisklęta są wodzone w żłobkach przez kilka samic. Młode osiągają pełną lotność po 55-60 dniach. Edredon zdobywa pokarm poprzez nurkowanie do samego dna zbiornika, bytuje zazwyczaj w płytszych wodach od 5-15 m głębokości. Jego dietę stanowią głównie małże (małgiew piaskołaz, omułek jadalny), w mniejszym stopniu skorupiaki i ryby. Średnio żyją około 20 lat, najstarszy stwierdzony osobnik miał 37 lat.

Ciekawostki

Edredony wyrywają z piersi pióra puchowe, aby wyścielać nimi gniazdo. Od ponad 1000 lat ludzie używają cennego puchu edredona, jako materiału izolacyjnego - zbierając go z pustych gniazd.

Podczas żerowania małże są połykane w całości, są miażdżone w żołądku mięśniowym.

Zagrożenia

Główne zagrożenia dla edredona to: przyłów w stawnych sieciach skrzelowych; zanieczyszczenie substancjami ropopochodnymi; niepokojenie spowodowane transportem morskim; uszczuplenie bazy pokarmowej (efekt wydobycia kruszyw z dna morskiego); zanieczyszczenia chemiczne w pokarmie; polowania.

Status ochronny

IUCN uznaje edredona od 2015 roku za gatunek bliski zagrożenia (NT)[1]. W Polsce jest gatunkiem objętym ścisłą ochroną gatunkową.

[1] https://www.iucnredlist.org/species/22680405/132525971 [dostęp: 08.11.2025]

Foka obrączkowana (nerpa) *Pusa hispida*

Rys. M. Skakuj

Występowanie

Obszary okołobiegunowe w Basenie Arktycznym oraz w północnej i wschodniej części Morza Bałtyckiego.

Cechy charakterystyczne

Foki obrączkowane (nerpy) jako pierwsze zasiedliły Bałtyk. Jest to arktyczny gatunek, będący w Bałtyku reliktem polodowcowym. Nerpa jest najmniejszą z bałtyckich fok. Długość dorosłych osobników wynosi maksymalnie 160 cm, przy masie ciała około 70 kg. Foka obrączkowana posiada krótki pysk, wąsy czuciowe (wibrysy) o wyraźnej paciorkowatej strukturze oraz nozdrza w kształcie litery V. Na jej ciemnym futrze widoczne są charakterystyczne jasne, koliste pierścienie. Nerpa prowadzi raczej samotny tryb życia, łącząc się niekiedy w luźne grupy w okresie rozrodu. Dojrzałość płciową samice osiągają w piątym, a samce w siódmym roku życia. W okresie rozmnażania samce foki obrączkowanej wydzielają intensywny zapach i znaczą terytoria wokół samicy, którą zapładniają po zakończeniu okresu karmienia młodych. Ciąża trwa ponad 11 miesięcy. Szczenię przychodzi na świat w zbudowanej przez samicę lodowo-śnieżnej jamie, na przełomie lutego i marca. Noworodki są pokryte białym futrem, lanugo, które zmieniają na właściwe podczas pierwszych miesięcy życia. Tuż po urodzeniu mierzą ok. 60 cm długości i osiągają masę 4-5 kg. Okres opieki nad potomstwem trwa ok. 3 miesięcy. Gatunek ten żywi się drobnymi rybami śledziowatymi, babkowatymi oraz ciernikowatymi. Czasami w skład jego diety wchodzą również bezkręgowce.

Ciekawostki

Podczas nurkowania w organizmie fok zachodzi szereg procesów fizjologicznych nazywanych odruchem nurkowania, takich jak: utrzymanie bezdechu, bradykardia - spowolnienie pracy serca oraz peryferyjne zwiększenie naczyń krwionośnych, które pozwalają na dłuższe przebywanie zwierzęcia pod wodą.

Zagrożenia

Przyłów, czyli przypadkowe złowienie fok w narzędzia rybackie, zanieczyszczenia, ograniczenie siedlisk.

Status ochronny

W Polsce zwierzęta te są objęte ochroną prawną od 1984 roku, aktualnie obejmuje je **Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 16 grudnia 2016 roku** w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt.

Foka pospolita *Phoca vitulina*

Rys. M. Skakuj

Występowanie

Gatunek ten występuje w Morzu Północnym, Bałtyku oraz w Północnym Pacyfiku i Atlantyku.

Cechy charakterystyczne

Ubarwienie ciała tego gatunku jest różnorodne, od jasnoszarego po ciemnobrązowe, zwykle z małymi ciemnymi plamkami. Osobniki dorosłe mogą osiągać długość około 170 cm i masę do 170 kg. Foki pospolite posiadają charakterystyczny krótki „koci" pysk i nozdrza w kształcie litery V. Samce dojrzewają w wieku 6, a samice w wieku 4 lat. Okres godowy odbywa się we wrześniu i październiku. Młode rodzą się na przełomie czerwca i lipca. W odróżnieniu od fok szarych młode foki pospolite tracą lanugo jeszcze w okresie życia płodowego. Futro nowonarodzonego szczenięcia wyglądem przypomina szatę osobników dorosłych. Młode karmione są mlekiem matki od 4 do 6 tygodni. Po tym okresie rozpoczynają samodzielne życie, pozostają jednak przez pewien czas pod matczyną opiekę. Foki pospolite preferują ryby denne, ale chętnie żywią się także innymi gatunkami, w zależności od tego co w danej chwili jest dostępne. Pokarm foki pospolitej różni się w zależności od rejonu oraz od pory roku. W Morzu Bałtyckim są to sezonowo głównie śledzie, szproty, płastugi, węgorzyce, dorszowate ale również łososiowate, makrele i węgorze. Żywią się one także krabami i małżami.

Ciekawostki

Foki posiadają bardzo wyostrzone zmysły i potrafią się orientować zarówno na lądzie, jak i w wodzie. Oprócz słuchu i wzroku duża rolę w poszukiwaniu pożywienia pod wodą odgrywają wąsy czuciowe (wibrysy). Wibrysy są bardzo wrażliwe na zawirowania wody, dzięki temu foki mogą odbierać ruch wody wywołany przez przepływającą rybę nawet kilka minut od momentu zdarzenia. Odgrywają one zatem większą rolę w lokalizacji pożywienia niż oczy.

Zagrożenia

Przyłów, czyli przypadkowe złowienie fok w narzędzia rybackie, zanieczyszczenia, ograniczenie siedlisk.

Status ochronny

W Polsce zwierzęta te są objęte ochroną prawną od 1984 roku, aktualnie obejmuje je **Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 16 grudnia 2016 roku** w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt.

Foka szara *Halichoerus grypus*

Rys. M. Skakuj

Występowanie

Foki szare zasiedlają strefę brzegową mórz północnej części Oceanu Atlantyckiego oraz Morze Bałtyckie.

Cechy charakterystyczne

Foka szara to największy i najliczniejszy z trzech gatunków fok zamieszkujących Morze Bałtyckie. Posiada charakterystyczny długi pysk, który zakończony jest nozdrzami w kształcie litery W.

Foka szara jest gatunkiem wodno-lądowym, stadnym. Choć często widuje się też pojedyncze osobniki. U tego gatunku występują widoczne różnice pomiędzy samcami i samicami, tzw. dymorfizm płciowy. Samce są wyraźnie większe, dorastają do ok. 2,5 m długości i osiągają masę ok. 300 kg. Samice mierzą ok. 2 m i osiągają masę ok. 200 kg. Żywią się rybami, okazjonalnie ich dieta wzbogacana bywa ptakami morskimi. Dojrzałość płciową samice osiągają w czwartym, natomiast samce w szóstym roku życia. Okres godowy u populacji bałtyckiej przypada na luty-marzec. Samce gromadzą haremy, które mogą liczyć do kilkunastu samic. Do zapłodnienia może dochodzić zarówno w wodzie, jak i na lądzie. Ciąża u foki szarej trwa ponad 11 miesięcy. Młode przychodzi na świat na przełomie lutego i marca. Poród odbywa się na lądzie. Szczenięta mierzą ok. 70 cm długości a ich średnia masa to 14 kg. Są pokryte białym, niemowlęcym futrem lanugo, które jest bardzo przydatne w utrzymaniu odpowiedniej temperatury ciała. Okres opieki nad potomstwem trwa u tego gatunku ok. 3 tygodnie. Foki szare żyją do 45-50 lat.

Ciekawostki

Foki mogą spać unosząc się na powierzchni wody, pod wodą, leżąc na dnie lub na lądzie czy lodzie.

Zagrożenia

Przyłów, czyli przypadkowe złowienie fok w narzędzia rybackie, zanieczyszczenia, ograniczenie siedlisk.

Status ochronny

W Polsce zwierzęta te są objęte ochroną prawną od 1984 roku, aktualnie obejmuje je

Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 16 grudnia 2016 roku w sprawie ochrony

gatunkowej zwierząt.

Garnela pospolita *Crangon crangon*

Rys. C. Wójcik

Występowanie

Zamieszkuje morze Bałtyckie, morze Północne, wybrzeże północnej i zachodniej Europy, morze Śródziemne i część amerykańskich wód przybrzeżnych północnego Atlantyku. Na piaszczystym albo piaszczysto - mulistym dnie do głębokości 150m. Jesienią i zimą tj. od listopada do marca płynie w głębsze miejsca, aby wiosną powrócić, gdy przybrzeżne wody się ogrzeją.

Cechy charakterystyczne

Jest pospolitym mieszkańcem wód przybrzeżnych. Dzień spędza zakopana w piasku, ponad powierzchnię wystają tylko oczy i czułki I i II pary. Chroni się w ten sposób przed drapieżnikami. Zakopuje się w ciągu 10 sekund. Największe osobniki mają 7cm długości. Najczęściej 3,5-6cm. Żyje do 2 lat, maksymalnie 3 lat. Ciało jest spłaszczone grzbieto – brzusznie i podzielone na głowę, tułów i odwłok. Kształt odwłoka umożliwia sprawne pływanie, poruszanie po dnie i zakopywanie się w piasku. Barwa krewetki zależy od podłoża na jakim się znajduje. Na całym ciele znajdują się komórki barwnikowe, umożliwiające szybką zmianę koloru. Dobrze znosi zmiany temperatury w przedziale 0°C-30°C i zmiany zasolenia wody. Wymaga dobrze natlenowanej wody. Jest wszystkożerna. Poluje głównie w nocy na małe ryby, stawonogi, małże. Zje również sałatę morską i taśmę kiszkowatą. Stanowi bardzo istotną część łańcucha pokarmowego, jako pokarm dla wielu gatunków ryb np. babki małej, lisicy oraz mew i rybitw. Rozród odbywa się od maja do października. Jest tak popularnym źródłem pożywienia, że jako gatunek przystosowała się do wysokiej śmiertelności: szybko rośnie i dojrzewa płciowo, jest bardzo płodna i ma długi okres rozrodczy. To wszystko pozwala populacji szybko się odtworzyć.

Ciekawostki

Jest chętnie zjadana również przez ludzi. W Polsce ze względu na niewielkie rozmiary i brak tradycji nie jest poławiana w celach konsumpcyjnych. W morzach o pełnym zasoleniu samice dorastają do 9cm a samce do 6cm długości.

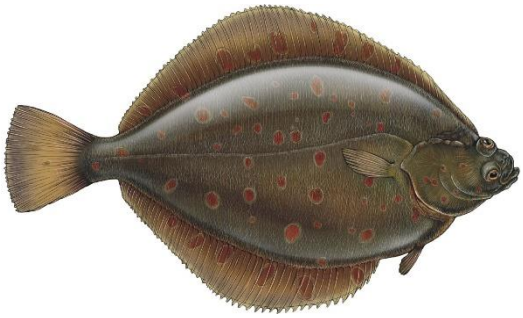
Zagrożenia

Brak

Status ochronny

Nie jest objęta ochroną.

Gładzica *Pleuronectes platessa*

Rys. A. Krupa

Występowanie

Zasięg występowania gatunku obejmuje atlantyckie wybrzeża Europy od Morza Barentsa do zachodniej części Morza Śródziemnego. Bytuje również w wodach wokół Islandii i południowej Grenlandii.

Cechy charakterystyczne

Ryba o owalnym i asymetrycznym ciele. Oczy ma przesunięte na prawy bok. Skóra gładka. Ubarwienie jest zmienne, szaro-zielonkawe do ciemnobrązowego z pomarańczowymi plamami, niekiedy z białą obwódką. Strona spodnia biaława z ciemniejszymi plamami. Gładzica żyje przy dnie w przybrzeżnych wodach morskich i słonawych, rzadko w ujściach rzek. Bytuje na dnie piaszczystym i mulisty. Żywi się głównie organizmami bentosowymi: skorupiakami, mięczakami oraz drobnymi rybami. Gładzica żeruje głównie nocą, dzień spędzając zagrzebana w dnie. Ryba ta dorasta do maksymalnie 100 cm długości, jednak w Bałtyku osiąga przeciętnie 20-30 cm, maksymalnie 50 cm długości. Maksymalna odnotowana długość życia: 50 lat. Dojrzałość płciową gładzica osiąga w 3-4roku życia. Rozród w Bałtyku odbywa się od listopada do maja, głównie w zachodniej części Bałtyku na znacznych głębokościach o dużym zasoleniu. Ikra jest pelagiczna.

Gładzica ma duże znaczenie w rybołówstwie w zachodnim Bałtyku. Jej połowy są limitowane. Poławia się ją w sieci denne i włokami.

Ciekawostki

Gładzica może dostosować kolor ciała do podłoża.

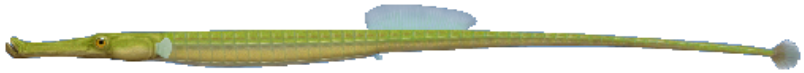
Zagrożenia

Jako gatunek ściśle związany z dnem i fauną bezkręgową strefy przybrzeżnej jest wrażliwa na ich degradację m.in. spadki zawartości tlenu i zanieczyszczenia kumulujące się w pokarmie.

Status ochronny

LC – gatunek najmniejszej troski

Iglicznia *Syngnathus typhle*

Rys. T. Cofta

Występowanie

Występuje wzdłuż wybrzeży Europy od Norwegii do Gibraltaru, z Wyspami Brytyjskimi, Morzem Śródziemnym, Czarnym oraz Bałtykiem.

Cechy charakterystyczne

Iglicznia ma wydłużone ciało pokryte kostnymi płytkami ułożonymi w czterech rzędach nadających rybie kanciasty kształt. Na końcu długiego ogona występuje wachlarzykowata, zaokrąglona płetwa. Płetwy piersiowe są obecne przez całe życie. Brak płetw brzusznych. Ubarwienie igliczni jest zmienne, od zielonożółtego do brązowego i dostosowane do zajmowanych siedlisk. Bytuje w wodach płytkich, przybrzeżnych. Kształt ciała i ubarwienie igliczni zapewnia doskonały kamuflaż wśród glonów i traw morskich tworzących podwodne łąki. Ryby tego gatunku znajdują tam zarówno schronienie przed drapieżnikami jak i pokarm. Dorasta do 20 cm długości. Żywi się głównie drobnym zooplanktonem, zjada także larwy i ikrę innych ryb. Żyje ok. 2-3 lat. Tarło iglicznia trwa od maja do sierpnia. Samica składa do umieszczonej na brzuchu samca torby lęgowej od 100 do 200 jaj. Po ok. 4 tygodniach torbę lęgową opuszczają młode iglicznie długości ok 2 cm. W jednym sezonie rozrodczym samce mogą kopulować z kilkoma samicami.

Ciekawostki

W latach 60. XX wieku iglicznia i spokrewniona z nią wężynka były pospolitymi mieszkankami porośniętego podwodnymi łąkami dna Bałtyku. W wyniku degradacji ich siedlisk w Zatoce Puckiej – przemysłowego wydobycia glonów, niszczenia dna, eutrofizacji – ryby te niemal wyginęły. Obecnie populacje igliczni i wężynki stopniowo odradzają się, jednak łąki podwodne oraz ich mieszkańcy nadal wymagają ochrony.

Zagrożenia

Agresywne formy turystyki – wydeptywanie roślinności, niszczenie dna w wyniku ruchu szybkich łodzi motorowych na płyciznach.

Status ochronny

LC – gatunek najmniejszej troski

W Polsce iglicznia podlega częściowej ochronie, która obejmuje m.in. zakaz umyślnego zabijania, a także niszczenie siedlisk lub ostoi, będących obszarem ich rozrodu, wychowu młodych, odpoczynku, migracji lub żerowania.

Kocanka piaskowa *Helichrysum arenarium*

Rys. C. Wójcik

Występowanie

Występuje w Europie Środkowej, Wschodniej; w Azji Środkowej i Południowo-Zachodniej. W Polsce łatwo ją spotkać na niżu i na wydmach śródlądowych oraz nadmorskich wydmach szarych; na suchych łąkach, murawach, nieużytkach i w widnych borach sosnowych.

Cechy charakterystyczne

Jest byliną- wieloletnią rośliną zielną, w całości wełnisto owłosioną. Należy do rodziny astrowatych. Kłącze jest zdrewniałe. Z łodygi wyrasta dużo liści. Kwiatostan tworzą koszyczki zebrane w baldachach. Kwiaty są żółte lub pomarańczowe, posiadają swoisty słodkawy zapach. Dorasta do 10–30cm, rzadko 50cm. Razem z m.in. mietlicą piaskową, szczotlichą siwą, jasieńcem piaskowym i kilkoma gatunkami mchów i porostów tworzy zespół murawy napiaskowej.

Kwitnie od lipca do października. Kwiaty są zapylane przez owady a owoce rozsiewane przez wiatr.

Ciekawostki

Jest rośliną leczniczą. Surowcem zielarskim są kwiatostany. Człowiek wykorzystuje je od starożytności m.in. w schorzeniach wątroby. Wyciąg z kwiatostanów ma działanie żółciopędne, żółciotwórcze i rozkurczowe na mięśnie gładkie pęcherzyka żółciowego. Nawet kiedy koszyczki kwiatowe są jeszcze młode i rosną, sprawiają wrażenie suchych kwiatów. Stąd jej ludowa nazwa: suchokwiat, czy suchołuska kwiatowa.

Zagrożenia

Intensywne i niekontrolowane zbieranie roślin z naturalnych siedlisk w celach leczniczych.

Status ochronny

W Polsce jest objęta częściową ochroną prawną.

Kormoran *Phalacrocorax carbo*

Rys. M. Koss

Występowanie

Kormoran jest pospolitym i szeroko rozpowszechnionym gatunkiem lęgowym w Europie. Gniazduje na drzewach, sporadycznie na ziemi. Żeruje w zasobnych w ryby wodach śródlądowych i przybrzeżnych wodach morskich. Największe kolonie kormorana w Polsce znajdują się na wybrzeżu.

Cechy charakterystyczne

Długość ciała to 77-94 cm. Gatunek dużego czarnego ptaka wodnego z długą grubą szyją i klinowatym, kanciastym profilem głowy, dziób masywny, hakowato zakończony. Dorosłe osobniki są czarne z metalicznym połyskiem, nieopierzona skóra u nasady żuchwy żółta, otoczona bielą. W okresie godowym biała plama udowa oraz białe pióra na ciemieniu i karku. Upierzenie ptaków młodych jest ciemne z wierzchu, spód ze zmienną ilością bieli. Gniazduje kolonijnie. Składa do 3-4 jaj. Pisklęta są gniazdownikami. Kormoran jest zazwyczaj spotykany w wodach do głębokości 5 m (maksymalna głębokość nurkowania to 30 m). Na polskim wybrzeżu Bałtyku kormoran żywi się głównie drobnymi rybami.

Ciekawostki

Jak większość ptaków kormoran posiada gruczoł kuprowy, ale jego wydzielina nie powoduje, że jego pióra stają się wodoodporne, jak ma to miejsce u innych ptaków wodnych, dlatego po wyjściu na ląd kormorany muszą długo suszyć pióra. Przyjmują wówczas charakterystyczną postawę z rozpostartymi skrzydłami.

Na akwenach o niskiej przejrzystości, w silnie zeutrofizowanych wodach, kormoran potrafi żerować socjalnie, co polega głównie na przepłaszaniu ryb z głębszej wody z jednego końca stada ku powierzchni lub w stronę płytszej wody przy brzegu.

Zagrożenia

Główne zagrożenia dla kormorana w rejonie Bałtyku dotyczą przypadkowego zaplątania w sieciach rybackich, zanieczyszczeń ropopochodnych, niepokojenia wynikającego z transportu morskiego (płoszenie, niepokojenie podczas żerowania i odpoczynku).

Status ochronny

IUCN uznaje kormorana za gatunek najmniejszej troski (LC)[1] i również w taki sposób jest oceniana populacja krajowa[2]. W Polsce objęty ochroną gatunkową częściową.

[1] https://www.iucnredlist.org/species/22696792/155523636 [dostęp 04.11.2025]

[2] Wilk T., Chodkiewicz T., Sikora A., Chylarecki P., Kuczyński L. 2020. Czerwona lista ptaków Polski. OTOP, Marki

Krabik amerykański/ krab zalewowy *Rhithropanopeus harrisii*

Występowanie

Rys. C. Wójcik

Pochodzi z przybrzeżnych wód słonawych Ameryki Północnej i Zatoki Meksykańskiej. Występuje przede wszystkim w ujściach rzek. Najchętniej zajmuje dno muliste, mulisto-piaszczyste, porośnięte roślinnością lub pokryte fragmentami roślin i innych szczątków organicznych. W polskich wodach po raz pierwszy zaobserwowano go w latach 50. XX wieku, w Zalewie Wiślanym.

Jest pospolitym mieszkańcem estuariów Wisły i Odry.

Cechy charakterystyczne

Jest niewielkich rozmiarów skorupiakiem, jego pancerz ma 2 cm szerokości. Jest ciemnobrązowy, o niejednolitym zabarwieniu. Głowotułów jest owalny. Zdarza się, że przylegają do niego pąkle lub porastają glony. Szczypce w odniesieniu do pancerza sprawiają wrażenie bardzo potężnych. Służą do miażdżenia i rozdrabniania pokarmu. Długie odnóża powodują, że wydaje się większy. Żyje do 5 lat. Dobrze znosi zmiany temperatury w przedziale 0°C-34°C i zmiany zasolenia wody od 0,5 PSU do 38 PSU, czyli od wody słodkiej do bardzo słonej. Jest bardzo odporny na zanieczyszczenia środowiska. Wszystkożerny, poluje głównie w nocy. Odżywia się martwymi szczątkami zwierząt i roślin, bezkręgowcami: jamochłonami, wieloszczetami, ślimakami, małżami, drobnymi skorupiakami, roślinami: sałatą morską, taśmą kiszkowatą i detrytusem. W ciągu dnia odpoczywa zakopany w osadach dennych. Stanowi pokarm dla wielu gatunków ryb: storni, babek, węgorzy i węgorzyc. Zjada go również kormoran. Jest rozdzielnopłciowy. Rozród odbywa się od czerwca do sierpnia. Po miesiącu z jajeczek wylęgają się larwy, które prowadzą planktonowy tryb życia. Ich ulubionym pokarmem są larwy pąki. Po przejściu 5 stadiów larwalnych, co zajmuje miesiąc stają się małymi krabikami.

Ciekawostki

Odnajduje pokarm dzięki chemoreceptorom. Utrata prawych, głównych szczypiec powoduje, że lewe szczypce stają się dominującymi. Utracone odnóża odrastają. Jest w stanie wytrzymać ponad dobę w wodzie pozbawionej tlenu, dzięki przejściu na metabolizm beztlenowy. W Zalewie Wiślanym zaobserwowano duże zagęszczenia młodych krabików w koloniach racicznicy zmiennej. Stanowią dla nich doskonałą kryjówkę i źródło pokarmu. Zauważono również, że młode krabiki ukrywają się w pustych skorupkach pąkli.

Zagrożenia

Nie jest zagrożony

Status ochronny

Nie jest objęty ochroną. Gatunek obcy

Krewetka atlantycka *Palaemon elegans*

Występowanie

Od południowo- zachodniej Norwegii do południowo zachodniej Afryki włączając Morze Śródziemne, Czarne, Kaspijskie i Azory. W Polskiej strefie brzegowej po raz pierwszy stwierdzona w 2000r. W płytkich przybrzeżnych wodach o podłożu piaszczystym lub kamienistym. Lubi przesiadywać na konstrukcjach drewnianych i w rejonie portów. Chowa się wśród roślinności.

Rys. C. Wójcik

Cechy charakterystyczne

Największe osobniki mają 6cm długości. Najczęściej 3,5–4cm. Żyją do 3 lat. Ciało podzielone jest na głowę, tułów, odwłok i niemal przezroczyste. Na tułowiu i odwłoku wyraźne brązowe lub ciemnożółte paski. Odnóża posiadają niebieskie i/lub żółte paski. Toleruje bardzo szeroki zakres zasolenia i temperatury. Jest również odporna na niedobory tlenowe. Jest wszystkożerna, bardzo ruchliwa. Poluje na wieloszczety, mszywioły, otwornice, larwy owadów, inne skorupiaki. Żywi się również glonami. Rozradza się między czerwcem a wrześniem. Samice opiekują się zapłodnionymi jajeczkami, które noszą przytwierdzone do odnóży pływnych.

Ciekawostki

Dobrze czuje się w wodzie o najróżniejszym zasoleniu i temperaturze, dobrze znosi czasowy brak tlenu. Współwystępuje z krewetką bałtycką, dlatego nie jest postrzegana jako zagrożenie dla rodzimych gatunków skorupiaków. Dla polskich wód jest gatunkiem obcym. Przypuszcza się, że została zawleczona z wodami balastowymi. Nie da się jednak wykluczyć, że jesteśmy świadkami naturalnego rozszerzenia zasięgu jej występowania.

Zagrożenia

Brak

Status ochronny

Nie jest objęta ochroną.

Krewetka bałtycka *Palaemon adspersus*

Występowanie

Występuje w europejskich morzach: Śródziemnym, Azowskim, Kaspijskim, w płytkich przybrzeżnych wodach. Zamieszkuje słonawowodne zatoki, laguny i estuaria. Szczególnie lubi łąki podwodne. Jesienią i zimą płynie w głębsze miejsca, aby wiosną powrócić, gdy przybrzeżne wody się nagrzeją.

Rys. C. Wójcik

Cechy charakterystyczne

Jest dużym skorupiakiem, największe osobniki mają 8cm długości. Najczęściej 3,5–6cm. Samice są większe niż samce. Żyje do 3 lat. Ciało podzielone jest na głowę, tułów, odwłok i niemal przezroczyste. Może zmieniać kolor dopasowując się do podłoża na jakim się znajduje, ponieważ w chromatoforach- komórkach zawierających pigmenty: biały, niebieski, czerwony i czarny Odnóża posiadają żółte paski. Dobrze znosi zmiany temperatury w przedziale 0°C–20°C. Żyje w wodach o różnym stopniu od 6 do 33PSU. Jest wszystkożerna, poluje głównie w nocy. Stanowi istotną część łańcucha pokarmowego, jako pokarm dla ryb, samej zjadając wieloszczety - nereidy, skorupiaki, mięczaki, glony i resztki roślinne. Rzadziej larwy, ikrę i obumarłe resztki czy inne dziesięcionogi. Rozród odbywa się od maja do września. Okres larwalny trwa 4–5 tygodni, w jego trakcie jest 5 stadiów larwalnych i jeden postlarwalny. Larwy prowadzą planktonowy tryb życia i występują w otwartych wodach morskich. Wzrost jest związany z procesem linienia.

Ciekawostki

Posiada zdolności regeneracyjne najmniejszych części ciała: kleszczy odnóży tułowiowych, szczękonóży, anten i telsona. Jest sprawnym pływakiem. W trudnych warunkach braku tlenu może przejść na metabolizm beztlenowy.

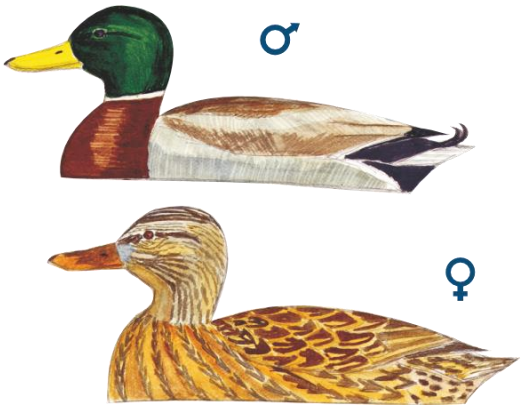
Zagrożenia

Brak

Status ochronny

Nie jest objęta ochroną.

Krzyżówka *Anas platyrhynchos*

Rys. M. Koss

Występowanie

Zasiedla większość półkuli północnej. W Europie jest pospolita i równomiernie rozpowszechniona, unika jedynie wyższych partii gór. Spotykana przez cały rok we wszystkich częściach kraju. Zimą spotykana na zatokach morskich, zalewach, ujściach rzek, a także na zbiornikach miejskich.

Cechy charakterystyczne

Długość ciała to 51-62 cm. Duża krępa kaczka. Samiec z zielono połyskującą głową i szyją oddzieloną białą obrożą od brązowej piersi. Samica jest brunatno kreskowana. Krzyżówki łączą się w pary na długo przed wiosennym sezonem lęgowym. Lęg składa się 8-12 jaj. Tylko samica wysiaduje jaja i wodzi młode. Pisklęta są zagniazdownikami. Żywi się głównie roślinnością wodną i lądową oraz wodnymi bezkręgowcami. Podczas żerowania zanurza jedynie przednią część ciała, nie nurkuje. Średnia długość życia krzyżówki to 3 lata, najstarszy stwierdzony osobnik miał 20 lat (dane z obrączkowania).

Ciekawostki

Krzyżówka jest przodkiem niemal wszystkich ras kaczek domowych. Może hybrydyzować z innymi gatunkami kaczek.

Pary krzyżówek są zazwyczaj monogamiczne, ale samce w parach zabiegają o inne samice niż swoje partnerki. Kopulacje poza-partnerskie są powszechne wśród ptaków i u wielu gatunków są dobrowolne, ale samce kaczek krzyżówek często wymuszają te kopulacje, gdy kilka samców goni jedną samicę, a następnie kopuluje z nią.

Zagrożenia i status ochronny

Krzyżówki są narażone na drapieżnictwo ze strony drapieżnych ptaków i ssaków.

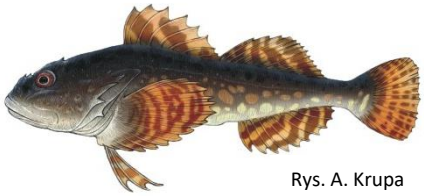
Status ochronny

IUCN uznaje krzyżówkę za gatunek najmniejszej troski (LC) nieprzerwanie od 1988 roku[1].Tak samo została skalsyfikowana krajowa populacja tego gatunku[2].W Polsce jest gatunkiem łownym w okresie od 1 września do 31 grudnia.

[1] https://www.iucnredlist.org/species/22680186/281835571 [09.11.2025]

[2] Wilk T., Chodkiewicz T., Sikora A., Chylarecki P., Kuczyński L. 2020. Czerwona lista ptaków Polski. OTOP, Marki.

Kur diabeł *Myoxocephalus scorpius*

Rys. A. Krupa

Występowanie

Kur diabeł występuje w północnych i subarktycznych wodach wschodniego i zachodniego Atlantyku. W Morzu Bałtyckim jest gatunkiem pospolitym, zasiedla niemal cały akwen, z wyjątkiem północnej części Zatoki Botnickiej.

Cechy charakterystyczne

Drapieżna ryba zamieszkująca płytkie wody o dnie głównie kamienistym i piaszczystym, nazywana diabłem morskim ze względu na swój groźny wygląd. Kur diabeł posiada charakterystyczne trzy pary kolców na dużej głowie oraz kilka kolców na kościach wieczka skrzelowego. Ciało jest pozbawione łusek, za to miejscami pokryte płytkami kostnymi i niedużymi kolcami. Ubarwienie jest zmienne, zależne od stanu fizjologicznego ryby i zajmowanego siedliska. Głowa i grzbiet przeważnie ciemne z jaśniejszymi bokami i białawym brzuchem. W okresie godowym brzuch samców przybiera intensywną pomarańczowo-czerwoną barwę z białymi plamami. Bytuje na dnie kamienistym z piaskiem, mułem lub wśród wodorostów. Odżywia się bezkręgowcami bentosowymi, a starsze osobniki także rybami m.in. babkowatymi, ciernikowatymi i śledziami. W Bałtyku dorasta do 33 cm i żyje do 7 lat. Maksymalna odnotowana długość życia: 18 lat. Żeruje na większych skorupiakach i na rybach. Dojrzałość płciową kur diabeł osiąga w 2-3 roku życia. Tarło kura diabła odbywa się w wodach przybrzeżnych o temperaturze ok. 0^0C na głębokości 5-8 m i trwa od grudnia do lutego. Podczas godów ryby łączą się w pary, po czym samica składa na dnie kępki ikry liczące od 2000 do 15000 jaj. Przez kolejne 5 tygodni, do momentu wyklucia się larw, opiekę nad gniazdem sprawuje samiec.

Ze względu na osiadły tryb życia kur diabeł jest traktowany jako bioindykator (wskaźnik) poziomu lokalnych zanieczyszczeń.

Ciekawostki

By zapobiec zamarzaniu w temperaturze bliskiej 0^0C, kur diabeł wydziela białka nazywane krioprotektantami (antifreeze proteins – AFP), które zapobiegają powstawaniu kryształów lodu we krwi.

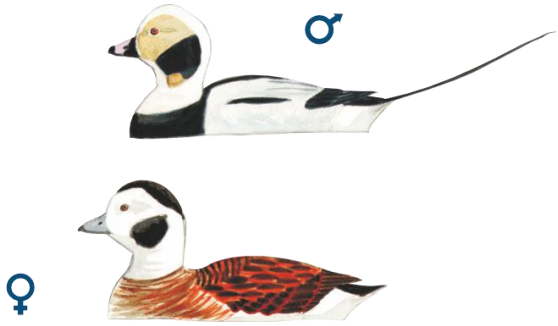
Zagrożenia

Lokalne zanieczyszczenie środowiska

Status ochronny

LC – gatunek najmniejszej troski

Lodówka *Clangula hyemalis*

Rys. M. Koss

Występowanie

Jest najszerzej rozpowszechnionym gatunkiem kaczki morskiej w strefie tundry. Gniazduje w arktycznej części Euroazji i Ameryki Północnej. Lodówka jest najliczniej i najpowszechniej występującym gatunkiem ptaka zimującego w polskiej strefie Bałtyku.

Cechy charakterystyczne

Długość ciała to 39-47 cm. Niewielka kaczka morska z okrągłą głową i krótkim przysadzistym dziobem. Skrzydła całe czarne, dość wąskie i szpiczaste. Środkowe sterówki u samców igłowato wydłużone. Samce zimą bardzo kontrastowe, głowa i szyja białe, boki głowy szaro-brązowe z ciemną plamą na policzku, barkówki i boki ciała szare. Dziób ciemny z różowym paskiem przez środek. Szata samic zimą skromniejsza niż u samców, brak wydłużonych sterówek, głowa brudnobiała z czarniawym ciemieniem i czarną plamą na policzku, jasno brązowa obroża na szyi, barkówki ciemne płowo obrzeżone, dziób szary. Gniazduje nad rozlewiskami i mokradłami w bezdrzewnej tundrze, również na wybrzeżach. Lęg to zazwyczaj 5-9 jaj. Pisklęta, które są zagniazdownikami są wodzone, przez samicę, często zgromadzone w „żłobkach". Poza sezonem lęgowym lodówka bytuje głównie na akwenach morskich. Ptaki liczniej spotyka się na akwenach płytszych niż 30 m, gdzie łatwiej jest im nurkować do dna w poszukiwaniu pokarmu. Dieta lodówki składa się głównie z małży, w mniejszym stopniu ryb i skorupiaków. Najstarszy stwierdzony osobnik (dane z obrączkowania) miał 21 lat i 2 miesiące.

Ciekawostki

W poszukiwaniu pożywienia lodówka jest w stanie zejść pod wodę nawet na głębokość 60 m.

W czasie godów, które mają miejsce zimą samce wydają donośne i dźwięczne „a-a-aulik". Ptaki łączą się w pary jeszcze na zimowisku.

Zagrożenia

Głównym zagrożeniem dla lodówki w rejonie Bałtyku jest zjawisko przyłowu (przypadkowe schwytanie w sieci skrzelowej). Inne zagrożenia to: niepokojenie wynikające z transportu morskiego; uszczuplenie bazy pokarmowej (efekt wydobycia kruszyw z dna morskiego); zanieczyszczenie substancjami ropopochodnymi.

Status ochronny

Ze względu na duże spadki liczebności populacji zimującej na Bałtyku, gatunek jest obecnie uznawany przez IUCN za narażony (VU)[1].

[1] https://www.iucnredlist.org/species/22680427/132528200 [dostęp 05.11.2025]

Małgiew piaskołaz *Mya arenaria*

Rys. C. Wójcik

Występowanie

Pochodzi z atlantyckich wybrzeży Ameryki Północnej. Zamieszkuje piaszczyste i muliste dno morskie do głębokości nawet 190m. Żyje zakopany w osadzie. Im starszy, a co za tym idzie większy małż, tym głębiej jest się w stanie zakopać. Dorosłe osobniki nawet na 40–50cm.

Cechy charakterystyczne

Największy małż występujący w Bałtyku- wielkość muszli: 7cm. Żyje w wodach o różnym stopniu zasolenia 4–35 PSU. Znosi również okresowe braki tlenu i zanieczyszczenia. Jest rozdzielnopłciowy. Dojrzałość płciową osiąga w wieku 4 lat. Rozradza się późną wiosną. W zależności od położenia geograficznego 1 albo 2 razy w roku. Miejscami tworzy bardzo liczne populacje. I w rodzimych i w skolonizowanych akwenach populacje składają się tylko z dorosłych osobników. Jest to tłumaczone jako fluktuacje w sukcesie rozrodczym. Stwierdzono również, że osobniki dorosłe wyżerają larwy własnego gatunku.

Jest filtratorem, dzięki długim syfonom pobiera cząsteczki zawiesiny z wody. Syfon jest tak duży, że nie mieści się w zamkniętej muszli. Ze względu na duży zasięg występowania i zagęszczenie prawdopodobnie odgrywa kluczową rolę w funkcjonowaniu płytkich biocenoz morskich poprzez regulację obiegu materii i przepływu energii w ekosystemie. Małgwie pobierają materię unoszącą się w toni wodnej i wydalają ją do osadu, zmieniając jego skład. Przemieszczanie po powierzchni i zakopywanie w osadzie powoduje napowietrzenie go i tym samym regulację procesów biogeochemicznych.

Ciekawostki

Młode piaskołazy dzięki niciom bisiorowym przyczepiają się do roślinności lub innych obiektów. Mają zbyt krótkie syfony, żeby zakopać się w piasku i pobierać nimi pokarm.

Małgwie są bardzo ważnym źródłem pożywienia dla zimujących kaczek: lodówki i markaczki. Jest gatunkiem obcym, poinwazyjnym w naszych wodach.

Zagrożenia

Brak

Status ochronny

Nie jest objęta ochroną.

Mewa siodłata *Larus marinus*

Rys. C. Wójcik

Występowanie

Występuje na wybrzeżach i wyspach północnego Atlantyku, północnego Bałtyku i przyległych rejonach Oceanu Arktycznego. Mewa siodłata nie gniazduje w Polsce i jest obserwowana przede wszystkim w okresie migracji i zimowania. Spotykana głównie na wybrzeżu Bałtyku, najliczniej w portach rybackich.

Cechy charakterystyczne

Długość ciała to 61-74 cm. Największy gatunek mewy na świecie. Masywna sylwetka, gruba szyja, potężny dziób i czarniawy płaszcz. Szerokie skrzydła z szerokim tylnym białym brzegiem skrzydła. Nogi cieliste. Dziób żółty z czerwoną plamą na żuchwie. Osiąga szatę ostateczną w ciągu czterech lat. Osobniki młodociane z wyraźnym biało czarnym rysunkiem na wierzchu ciała, ciemnym dziobem i okiem, wąskim przerywanym paskiem ogonowym, jaśniejszą głową niż u mewy srebrzystej. Lęg (3 jaja) jest składany w drugiej połowie kwietnia, inkubowany przez oboje rodziców. Wszystkożerna. Dieta składa się z ryb, małży, wieloszczetów, skorupiaków i małych ssaków. Jej występowanie jest silnie skorelowane z obecnością łodzi rybackich. Z racji swojej wielkości jest bardzo skuteczna w okradaniu innych gatunków ptaków ze zdobyczy. Najstarszy stwierdzony osobnik miał 25 lat (dane z obrączkowania).

Ciekawostki

Występowanie gatunku i jego ekspansja są w dużej mierze zależne od obecności antropogenicznych źródeł pokarmu, odpadków rybnych w portach rybackich i wysypisk śmieci.

Na północnym Atlantyku mewy siodłate żywią się rybami pelagicznymi, które są przeganiane w stronę powierzchni wody przez żerujące humbaki.

Zagrożenia

Główne zagrożenia to: zanieczyszczenie substancjami ropopochodnymi; zaplątanie w narzędziach połowowych; drapieżnictwo; zanieczyszczenie substancjami chemicznymi.

Status ochronny

IUCN uznaje mewę siodłatą za gatunek najmniejszej troski (LC)[1]. W Polsce podlega ścisłej ochronie gatunkowej.

[1] https://www.iucnredlist.org/species/22694324/132342572 [dostęp: 10.11.2025]

Mewa siwa *Larus canus*

Rys. Cezary Wójcik

Występowanie

Zasiedla Euroazję. W Polsce bardzo nieliczny gatunek lęgowy, występujący przede wszystkim w środkowej części Wisły, a w dużym rozproszeniu w większości regionów kraju. Zasiedla mielizny i wyspy na rzekach, a także siedliska antropogeniczne, m.in. konstrukcje portowe. W okresie przelotu i zimowania mewa siwa jest spotykana regularnie i licznie.

Cechy charakterystyczne

Długość ciała to 40-46 cm. Mała mewa z szarym wierzchem ciała, o smukłym żółtym dziobie i wąskich skrzydłach. Nogi są zielonkawo żółte. W szacie godowej głowa jest biała, w szacie spoczynkowej strychowana. Uzyskuje szatę ostateczną w trzecim roku życia. Szary grzbiet pojawia się podczas pierwszej zimy. Osobniki młodociane są szarobrązowe na głowie i piersi, brązowo łuskowany wierzch ciała i ciemny pasek końcowy na ogonie. Gniazdo to najczęściej dołek na ziemi wyścielony roślinnością. Jeden lęg (3 jaj) składany po koniec kwietnia. Oboje rodzice wysiadują. Wszystkożerna: pierścienice, owady, małże, skorupiaki, gryzonie, śnięte ryby i odpadki. Najstarszy stwierdzony osobnik miał 31 lat.

Ciekawostki

Może również pasożytować na innych gatunkach ptaków, w szczególności żerujących na małżach i rybach.

Zagrożenia

Główne zagrożenia dla tego gatunku w rejonie Bałtyku: to drapieżnictwo (norka amerykańska i lis); uszczuplenie bazy pokarmowej na skutek zmian w rolnictwie; straty w lęgach na skutek gwałtownych wezbrań w rzekach; niepokojenie (płoszenie) spowodowane transportem morskim i spacerowiczami.

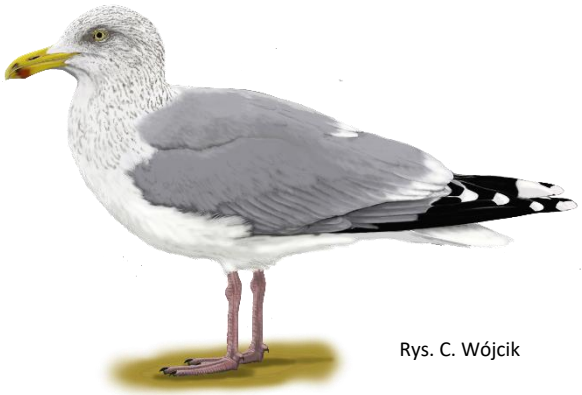
Status ochronny

IUCN uznaje mewę siwą za gatunek najmniejszej troski (LC)[1].W Polsce mewa siwa jest objęta ścisłą ochroną gatunkową; wymaga ochrony czynnej. Na *Czerwonej liście ptaków Polski* została sklasyfikowana jako gatunek narażony (VU)[2].

[1] https://www.iucnredlist.org/species/22694308/155576460 [10.11.2025]

[2] Wilk T., Chodkiewicz T., Sikora A., Chylarecki P., Kuczyński L. 2020. Czerwona lista ptaków Polski. OTOP, Marki

Mewa srebrzysta *Larus argentatus*

Rys. C. Wójcik

Występowanie

Zasiedla przede wszystkim północną i zachodnią Europę. W Polsce gnieździ się od końca lat 60. XX w., obecnie nielicznie lęgowa na wybrzeżu i w głębi kraju. W przeszłości gniazdowała głównie w siedliskach naturalnych: wybrzeża, ujścia rzek, wyspy na rzekach i jeziorach, zbiorniki zaporowe oraz stawy hodowlane. Obecnie gniazduje kolonijnie na dachach budynków i innych obiektach portowych w wielu miastach naszego wybrzeża. Licznie przelotna i zimująca, głównie na wybrzeżu.

Cechy charakterystyczne

Długość ciała to 54-64 cm. Duża biała mewa o popielatym wierzchu skrzydeł. Żółty, duży, mocny dziób z czerwoną plamką przy końcu. Nogi cieliste. W szacie zimowej biała głowa jest strychowana. W szacie młodocianej przeważająco jasnobrązowa. Dziób i oczy ciemne. W ciągu czterech lat uzyskuje szatę osobnika dorosłego, w ciągu kolejnych pierzeń, stopniowo kolor jasnobrązowy, jest zastępowany popielatym. A części nieopierzone, oko i dziób, ulegają rozjaśnieniu. Wszystkożerna: ryby, morskie bezkręgowce, odpadki rybne zbierane w portach lub podczas podążania za kutrami na morzu. Zdobywają również pokarm odbierając go innym gatunkom, np. nurkującym ptakom. Jeden lęg w roku (2-3 jaja), wysiadywany przez oboje rodziców. Najstarszy stwierdzony osobnik miał 33 lata.

Ciekawostki

W bardzo licznych koloniach może dochodzić do częstego kanibalizmu piskląt innych par.

Mewy srebrzyste wolą pić słodką wodę, ale w razie konieczności piją też wodę słoną. Specjalne gruczoły znajdujące się nad oczami pozwalają im wydalać sól, która w przeciwnym razie spowodowałaby odwodnienie większości zwierząt, w tym ludzi. Solankę można zobaczyć kapiącą z ich nozdrzy i końcówek dziobów.

Zagrożenia

Główne zagrożenia to: zanieczyszczenie substancjami ropopochodnymi; zaplątanie w narzędziach połowowych; drapieżnictwo; zanieczyszczenie substancjami chemicznymi; środki kontroli (tępienie).

Status ochronny

IUCN sklasyfikowało mewę srebrzystą jako gatunek najmniejszej troski (LC)[1]. Na *Czerwonej liście ptaków Polski* mewa srebrzysta została uznana za gatunek najmniejszej troski[2]. W Polsce objęta częściową ochroną.

[1] https://www.iucnredlist.org/species/62030608/206585142 [dostęp: 10.11.2025]

[2] Wilk T., Chodkiewicz T., Sikora A., Chylarecki P., Kuczyński L. 2020. Czerwona lista ptaków Polski. OTOP, Marki

Mikołajek nadmorski *Eryngium maritimum*

Rys. C. Wójcik

Występowanie

Możemy go spotkać wzdłuż wybrzeża Danii, Niemic Polski, na Litwie, Łotwie i Estonii. Rośnie również nad Morzem Śródziemnym wzdłuż wybrzeży europejskich; w krajach Bliskiego Wschodu. Porasta wybrzeża Morza Czarnego i Azowskiego. W Afryce Północnej od Tunezji po Maroko. Spotkasz go na wydmie białej i przedniej.

Cechy charakterystyczne

Jest byliną, co oznacza że co roku odradza się z części podziemnych. Żyje nawet 30 lat, przeważnie 10–15 lat. Może osiągnąć wysokość do 100cm. Jednak najczęściej 30–60 cm, a ukorzenienie sięga 3–5m. Łodyga jest gruba, w górnej części silnie rozgałęziona, co daje roślinie kępiasty pokrój. Liście są sztywne, twarde, ponacinane, kolczaste inne w dolnej części pędu i w górnej. Kwiaty są zebrane po 25–50 w kuliste kwiatostany. Roślina produkuje wosk, który chroni ją od upału. Po raz pierwszy kwitnie w wieku 4–6 lat. Kwitnienie jest zależne od szeregu czynników: temperatury, ilości piachu który przysypał roślinę, dostępności substancji odżywczych i ilości opadów. Jest biegaczem wydmowym - zasuszony kwiatostan może toczyć się po piasku i rozsiewać nasiona lub unosić kilka dni na powierzchni wody i rozsiać się w nowym miejscu. Wiele nasion jest płonnych. Rozmnaża się głównie wegetatywnie, przez kłącza, które może mieć nawet 4m długości W tym przypadku rośliny potomne wyrastają 2–3 metry od rośliny macierzystej, chociaż zdarza się nawet kilkanaście metrów. Czasami na danym stanowisku wszystkie okazy mikołajka są klonami tego samego okazu.

Ciekawostki

W dawnych czasach był wykorzystywany w ziołolecznictwie. Wyciąg z korzenia ma właściwości przeciwzapalne, przeciwbólowe i antybakteryjne. Kiedyś leczono nim kaszel i uśmierzano ból. Spożywano też jego liście a łodygę i kłącze zjadano jak warzywa. Jest spokrewniony z selerem. Bardzo atrakcyjny dla motyli i pszczół ze względu na długi czas kwitnienia.

Zagrożenia

Ekspansja róży pomarszczonej, zadeptywanie, intensywna turystyka i zabudowywanie oraz zalesianie obszarów nadmorskich. Zrywanie pędów i przesadzanie.

Status ochronny

W Polsce jest objęty ochroną ścisłą.

Według IUCN jest to gatunek najmniejszej troski – LC.

Morszczyn pęcherzykowaty *Fucus vesiculosus*

Rys. C. Wójcik

Występowanie

Występuje w Morzu Bałtyckim, na Wyspach Owczych, w Norwegii, na Spitsbergenie, Szwecji, Wielkiej Brytanii, Irlandii we Francji, Hiszpanii, Maroku, na Maderze, Azorach, Portugalii na wybrzeżu Morza Północnego w Danii, Niemczech, Holandii i Belgii. W wodach przybrzeżnych zatok, ale i na otwartym wybrzeżu na skalistym podłożu.

Cechy charakterystyczne

Jest brunatnicą, brązowym glonem. Jego plecha jest taśmowata i złożona z trzech części: ryzoidu – odpowiednika korzeni, kauloidu – odpowiednika łodygi, fylloidu – odpowiednika liści. Do podłoża jest przytwierdzony za pomocą tarczki. Na końcach rozgałęzień plechy umieszczone są organy rozmnażania, czyli lęgnie lub plemnie, zebrane w koceptaklach. Jest dwupienny co znaczy, że pojedyncza roślina jest żeńska lub męska. Gamety są uwalniane do wody w spokojnych warunkach. Rozradza się od maja do czerwca a za drugim razem od września do listopada. Jest bardzo płodny. Glony rozmnażające się latem odnosiły większy sukces rozrodczy. Żyje 4–5 lat. Dorasta do 1m wysokości. Nie musi żyć przytwierdzony do podłoża, może unosić się na powierzchni wody. Z polskich wód zniknął w latach 90. Od kilku lat można go ponownie zaobserwować. Stanowi schronienie dla małych skorupiaków np. podwoika. Morszczyn żyjący w bardziej otwartych wodach, gdzie falowanie wody jest intensywniejsze, nie ma pęcherzy na plesze i jest niewielkich rozmiarów. Sądzi się, że brak pęcherzy ułatwia glonowi pozostanie w podłożu.

Ciekawostki

Morszczyn pęcherzykowaty jest wykorzystywany w produkcji nawozów, produktów do pielęgnacji ciała: żeli pod prysznic, kremów i suplementów diety. W uzdrowiskach, podczas gorących kąpieli z wodorostów uwalniają się substancje mające korzystny wpływ na skórę i obniżające ciśnienie krwi oraz łagodzące bóle artretyczne i reumatyczne.

Zagrożenia

Zbyt mała przejrzystość wody spowodowana procesem eutrofizacji.

Status ochronny

W Polsce objęty jest ochroną ścisłą na podstawie przepisów krajowych.

Morświn *Phocoena phocoena*

Rys. C. Wójcik

Występowanie

Wody przybrzeżne Atlantyku i Pacyfiku na półkuli północnej oraz zachodnia i północna część Morza Bałtyckiego

Cechy charakterystyczne

Morświn, niewielki ssak morski, to jedyny gatunek walenia zamieszkujący Morze Bałtyckie. Jego ciało jest krępe, wyposażone w małą, trójkątną płetwę grzbietową, charakterystyczną dla tego gatunku. Ciemnoszary, prawie czarny kolor grzbietu zwierzęcia przechodzi stopniowo na bokach ciała w odcienie szarości i rozjaśnia się na brzuchu. Płetwy piersiowe i ogonowa są w ciemnym kolorze grzbietu. Samice są większe od samców i dorastają do ponad 180 cm, samce nie przekraczają 178 cm. Może osiągać masę 70 kg. Przebywa głównie w płytkich, przybrzeżnych wodach, które odgrywają w jego życiu ważną role jako miejsce rozrodu i karmienia młodych. Odżywia się drobnymi rybami, takimi jak: śledzie, szproty, ryby dobijakowate czy babkowate. Bałtyckie morświny tworzą genetycznie odrębną populację liczącą jedynie ok. 500 osobników. Średnia długość życia to 8-10 lat (maks. 23 lata).

Morświny bywają mylone ze spokrewnionymi z nimi, choć dużo większymi delfinami. Odróżnić je można po kształcie i wielkości płetwy grzbietowej. U delfinów jest ona wysoka i wygięta ku tyłowi, u morświnów ma kształt małego trójkąta. W odróżnieniu od delfinów, których głowa zakończenia jest charakterystycznym „dziobem", pysk morświnów jest krótki i obły.

Ciekawostki

Morświn poluje przy pomocy echolokacji, która służy mu również do orientowania się w przestrzeni pod wodą.

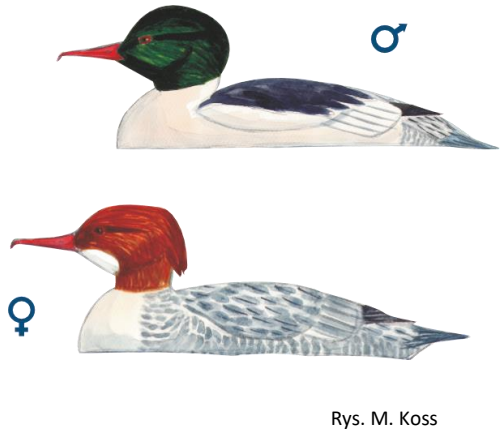
Zagrożenia

Przyłów, podwodny hałas, zanieczyszczenia chemiczne i odpady.

Ochrona

W Polsce zwierzęta te są objęte ochroną prawną od 1984 roku, aktualnie obejmuje je **Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 16 grudnia 2016 roku** w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt. **Międzynarodowa Unia Ochrony Przyrody** (IUCN) uznała bałtycką populację morświnów za krytycznie zagrożoną wyginięciem.

Nurogęś *Mergus merganser*

Rys. M. Koss

Występowanie

Gatunek zamieszkuje chłodne strefy Ameryki Północnej i Euroazji. Gatunek lęgowy we wszystkich krajach nadbałtyckich, w Polsce najliczniej w północnej i zachodniej części kraju. W okresie mroźnych zim licznie pojawia się nad morzem, bytując w wodach do 10 m głębokości.

Cechy charakterystyczne

Długość ciała to 58-66 cm. Posiada długi, wąski dziób zakończony niewielkim hakiem. Wyraźny dymorfizm płciowy. Dorosłe samce są przeważająco białe i z ciemną zielonkawo opalizującą głową. Grzbiet jest czarny, a dziób czerwony. Samice i osobniki młodociane w większości szare z białą klatką piersiową i głowami w kolorze rdzawobrązowym. Gniazduje głównie w dużych dziuplach, na zalesionych odcinkach dolin rzecznych i nad śródleśnymi jeziorami. Lęg (6-14 jaj) wysiaduje jedynie samica. Pisklęta są zagniazdownikami. Tracze zdobywają pokarm nurkując po wodą, żywią się głównie rybami. Średnia długość życia to 7 lat, najstarszy stwierdzony osobnik miał 13 lat i 5 miesięcy.

Ciekawostki

Gniazdo jest wyścielane puchem wyskubywanym z piersi.

W okresie wodzenia młodych stadka rodzinne będą łączyć się w „żłobki", liczące do kilkudziesięciu młodych, pozostające pod opieką kilku samic. Tego typu zachowanie jest strategią antydrapieżniczą.

Zagrożenia

Główne zagrożenia dla gatunku to: przypadkowe schwytanie w stawne sieci skrzelowe; zanieczyszczenie substancjami ropopochodnymi; płoszenie (transport morski i sporty wodne); drapieżnictwo.

Status ochronny

Od roku 1988 nurogęś jest nieprzerwanie uznawana przez IUCN za gatunek najmniejszej troski (LC)[1]. W ten sam sposób została sklasyfikowana krajowa populacja tego gatunku[2]. W Polsce gatunek jest objęty ścisłą ochroną gatunkową.

[1] https://www.iucnredlist.org/species/22680492/132054083 [09.11.2025]

[2] Wilk T., Chodkiewicz T., Sikora A., Chylarecki P., Kuczyński L. 2020. Czerwona lista ptaków Polski. OTOP, Marki.

Nurzyk *Uria aalge*

Występowanie

Gatunek północny. Nurzyk lęgnie się na urwistych wybrzeżach morskich oraz wyspach północnego Atlantyku i Pacyfiku. Na Bałtyku gniazduje na skalistych wybrzeżach, największa kolonia znajduje się na wyspie Stora Karlsö, Gotlandia (Szwecja). Nurzyk jest gatunkiem pelagicznym, który odwiedza brzegi morskie przede wszystkim w okresie lęgów. Poza sezonem lęgowym spotykany na otwartych wodach morskich, zazwyczaj w znacznej odległości od brzegu.

Rys. M. Koss

Cechy charakterystyczne

Długość ciała to 38-45 cm. Duży ptak z rodziny alkowatych z brązowawą głową i wierzchem ciała, biały spód i ciemne strychy na bokach. Długi szpiczasty dziób. W szacie godowej ma brązową głowę i szyję, w szacie spoczynkowej boki głowy są białe (bardziej niż u alki) z ciemnym paskiem ocznym. Nurzyki, podobnie jak alki napędzają swój ruch podczas nurkowania przy pomocy skrzydeł, podczas żerowania zazwyczaj nurkują na głębokości 20-50 m. Dieta składa się głównie z drobnych ryb pelagicznych. Składają jedno jajo w lęgu, wysiadywane przez oboje rodziców. Pisklę w wieku 18-25 dni, nadal niezdolne do lotu, skacze z klifu na którym się wykluło do wody. Najstarszy nurzyk miał co najmniej 34 lata i 8 miesięcy (dane pochodzące z obrączkowania).

Ciekawostki

Jaja nurzyków są bardzo wąskie z jednej strony, a z drugiej bardzo szerokie i okrągłe. Jeśli jajo zostanie przypadkiem popchnięte, toczy się po okręgu wokół wąskiego końca, co znacząco zmniejsza prawdopodobieństwo, że stoczy się z półki skalnej.

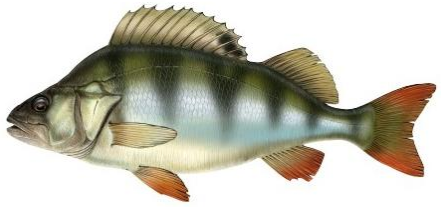
Zagrożenia

Główne zagrożenia dla tego gatunku w rejonie morza Bałtyckiego to: przypadkowe schwytanie w sieciach skrzelowych; redukcja bazy pokarmowej (szprot, śledzie i ryby dobijakowate) na skutek przełowienia; płoszenie przez jednostki pływające.

Status ochronny

W 2018 roku został uznany przez IUCN jako gatunek najmniejszej troski (LC) - najliczniej występujący na świecie gatunek alki.

Okoń *Perca fluviatilis*

Rys. A. Krupa

Występowanie

Powszechny niemal w całej Europie oprócz Norwegii, Szkocji, Półwyspu Iberyjskiego i Apenińskiego. Jest znany także na obszarach wód północnej i środkowej Azji. W Bałtyku występuje w wodach przybrzeżnych – ujściach rzek, zatokach i zalewach.

Cechy charakterystyczne

Drapieżna ryba o krępym ciele, które u większych osobników może być wygrzbiecone. Ciało ma barwę zielonkawożółtą, grzbiet jest ciemniejszy. Na bokach ciała występuje od 6 do 8 ciemnych smug. Płetwy piersiowe, brzuszne, odbytowa i ogonowa są pomarańczowe lub czerwone. Przeciętna długość 20-35 cm i masa około 2,6 kg, maksymalnie 60 cm i 4,8 kg. Okoń jest gatunkiem o dużych zdolnościach przystosowawczych. Bytuje we wszystkich typach zbiorników słodkowodnych i wodach słonawych. Maksymalna odnotowana długość życia 22 lata. Dojrzałość płciową samce okonia osiągają w okresie od 2 do 3 roku życia, a samice od 3 do 4 roku. Rozród może odbywać się zarówno w wodzie słodkiej jak i słonawej w zakresie zasolenia od 0 do 10 PSU. Tarło trwa od kwietni do czerwca. Ikra w postaci spiralnych, cylindrycznych taśm długości do 4 m jest zawieszona na roślinności lub składana bezpośrednio na żwirowatym lub kamienistym dnie. Jednej samicy towarzyszą przeważnie 2-3 samce zaplemniające ikrę natychmiast po jej złożeniu. Pierwszy pokarm okonia stanowi zooplankton, który stopniowo wraz z rozwojem ryby zamieniany jest na większe formy bezkręgowców. Po osiągnieciu 7 cm długości okoń zaczyna polować Jest on drapieżnikiem dziennym, latem żeruje wczesnym rankiem i wieczorem, a zimą jest aktywny tylko raz w ciągu dnia. W nocy aktywność okonia spada.

Ciekawostki

Okoń pełni ważną funkcję ekologiczną jako drapieżnik żerujący na rybach gatunków obcych (babka bycza) lub zbyt licznych (ciernik). Jednak w rejonach celowych wsiedleń poza naturalnym zasięgiem może negatywnie oddziaływać na lokalną ichtiofaunę.

Zagrożenia

Nadmierne połowy i kłusownictwo

Status ochronny

LC – gatunek najmniejszej troski